

Aalisarnermi piniarnermilu atortut annaasat qimaannakkallu pillugit iliusissatut pilersaarut

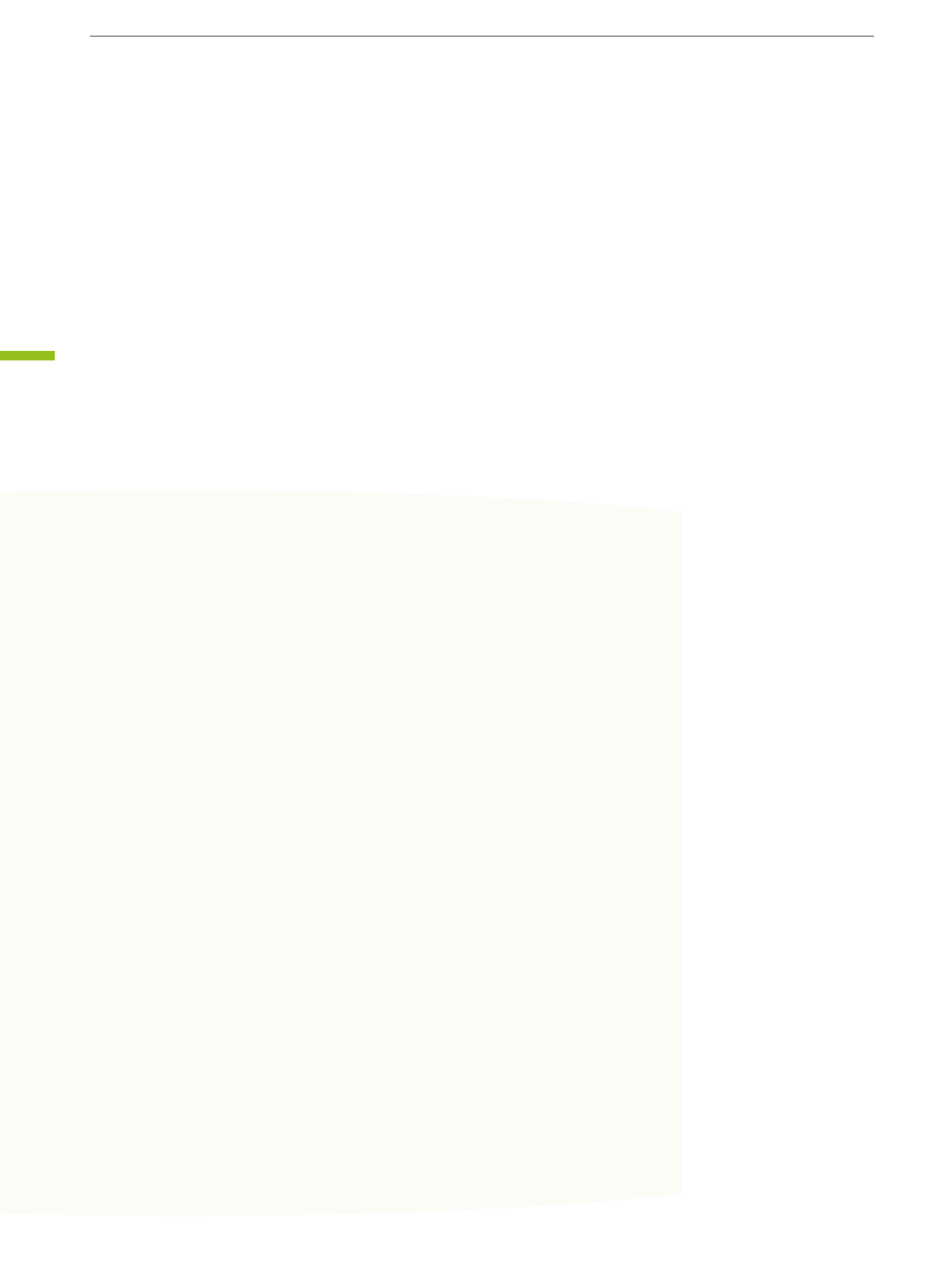

Nunalerinermut, Imminut Pilersornermut, Nukissiutinut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfik
Postboks 269
3900 Nuuk
Oqa. + 299 345000
www.apnn.gl

Udgivet Sebtembari 2021
Billeder APNN
Grafik Nuisi

Aalisarnermi piniarnermilu atortut annaasat
qimaannakkallu pillugit iliuusissatut pilersaarut

Siulequt

Aalisarnermut, piniarnermut aallaaniarnermullu atortut annaasat qimaannakkallu uumasunut aamma avatangiisitsinnut aningaasaqarnitsinnullu sunniuteqartarput. Sakkut annaasat qimaannakkallu aalisarnermit isertitanut sunniinerluttarput aammalu imaani nunamilu plastikkini mingutsitseqataasarlutik.

Aalisarnermut atortut annaasat imaluunniit qimaannakkat, aalisakkanik pisaqartarnerat ingerlaannartarpoq, pisat aalisakkanik tunisassiornermi ilaanatik. Tamanna aalisarnermik inuusutissarsiutilinnut aningaasaqarnikkut annaasaqartitsisarpoq. Plastikkit qassutit sananeqarneranni atornerqartut, arriitsumik mikroplastinngorlutik arrioriartuaar tarput, imaani avatangiisitsinnut mingutsitsisarlutik.

Nunami atortut annaasat qimaannakkallu aallaaniarnermut atatillugu uumasunut ajoqusiisinaapput, taamaalillunilu pinngortitamut nunamilu kusanaallisitsisarlutik. Piniarnermut aallaaniarnermullu atortut qimaannakkat arriitsuaqqamik arrioriartarput, taamaattumillu ukiorpassuarni pinngortitamiit tussaallutik.

Kalaallit Nunaanni aalisarnermut, piniarnermut aallaaniarnermullu atortut annaasat qimaannakkallu ikilisinnissaat qulakkeerniarlugu, Naalackersuisut aalisarnermut, piniarnermut aallaaniarnermullu atortunut katatanut qimaannakkanullu suliniutissanut pilersaarutaat suliniutissanik pitsaaliuisussanik atuilluni saliinermut ataqatigiissinneqarpoq. Atortut annaasat qimaannakkallu sunniuteqarnerluttarnerat ataasiakkaatigut iliuuseqarluni iluarsineqarsinnaapput. Suliniutissanut pilersaarut suliniutissanut siunnersuutini atasiakkaani 23-nik imaqarpoq.

Pinngortitaleriffik 2021-mi ilisimatusarnermut umiarsuartaarpoq. Ilisimatusarnermut umiarsuaq ilaatigut aalisarnermut atortut kataatat nalunaarsorneqartarnerannut atortunik nutaanik naleqquttunillu peqartussaavoq. Taamaattumik umiarsuaq Kalaallit Nunaata imartaani tamarmi avatangiisut suliaqarnissamut asseqanngitsumik periarfissisaaq.

Atuarluarisi

Kalistat Lund
Kalistat Lund

Imarisai

9 Aallaqqaasiut

11 Eqikkaaneq

13 Tunuliaqutaa

15 Immami ajornartorsiutip annertussusia

- 15 Killiffik
- 16 Qassutaarsiuteqarneranut pissutaasut
- 18 Qassutaarsiutit nunap ilaani sumiiffii
- 20 Saliinissamut aningaasartuutissat

23 Nunami ajornartorsiutip annertussusia

- 23 Killiffik
- 23 Pissutaasut
- 24 Sumiiffiit piniarfigineqarluartut

27 Iliuusissat

- 27 Iliuusissatut pilersaarummi sammisat
- 28 Sammisaq 1 Saliineq
- 33 Sammisaq 2 Paasissutissanik katersineq
- 42 Sammisaq 3 Pinaveersaartitsineq
- 50 Sammisaq 4 Pinaveersaartitsiniarluni iliuuseqarnerit
- 53 Sammisaq 5 Ilinniartitsineq paasissutissiinerlu

60 Najoqqutat allattorsimaffiat

Aallaqqaasiut

Uani iliuusissatut pilersaarummi takutinneqarpoq aalisarnermi piniarnermilu atortunik annaasanik qimaannakkanillu qanoq ililluni nuna tamakkerlugu saliisoqarsinnaanersoq. Iliuusissatut pilersaarummi aamma aalisarnermi piniarnermilu atortut annaasat qimaannakkallu annikillisarneqarnissaannut suliniutaasinnaasut allaaserineqarput. Kommuninit, suliniaqatigiiffinnit aalisarnermik sulialinnit aalisarnermillu ingerlatalinnit paasisutissat pineqartut tunngavigalugit pilersaarut una suliarineqarpoq.

2021-p ingerlanerani pilersaarut aalajangiisartunut, kommuninut soqutigisaqatigiinnillu saqqummiunneqassaaq oqaaseqarfigineqarsinnaassallunilu. Iliuusissat ataasiakkaat aningaasalersorneqarnissaat sulii aalajangiunneqanngilaq, taamaattumillu itisiligaanngitsumik allaaserineqarlutik.

Iliuusissatut pilersaarummi ajornartorsiut qanorlu ililluni saliisoqarsinnaanersoq takutinniarneqarpoq. Iliuusissanittaaq imaqarpoq, atortut annaasat qimaannakkallu nassaareqqinnissaannut paasisutissanik tunngaviusinnaasunik, atortullu annaaneqartarnerisa qimaannarneqartarnerisalu kinguneranik ajoqutaasussanik millisaanissamut pinaveersaartitsinissamullu atorineqarsinnaasunik. Naggataatigullu innuttaasunik soqutigisaqatigiinnillu qaammarsaanissamut iliuusissatut siunner-suutinik imaqarpoq.

Kalaallit Nunaanni aningaasarsiuqatigalugu aalisarneq pillugu nalunaarusiaq (COWI 2019a) tunngavigalugu aamma Atlantikup avannaani aalisarnermi piniarnermilu atortunik annaasanik qimaannakkanillu nunat pilersaarusiaasa nalilersornerinik (COWI 2019b) tunngavilimmik iliuusissatut pilersaarusiaq una suliarineqarpoq. Oqaloqateqarnikkullu paasisutissanik katerisikoqarpoq suleqataasunit pingaarutilinnit ukuninga: Qeqqata Kommuna, Kommuneqarfik Sermersooq, aalisarnermut piniarnermullu kattuffiit (KNAPK aamma SQAPK), suliffeqarfiit aalisarnermik suliallit, qaluleriviit, aalisarnermik nakkutilliisut (KANUAANA), Pinngortitaleriffik, WWF, DTU Aqua, DHI Grass, GEUS, Issittumi Sakkutooqarfik, Nunalerinermut, Imminut Pilersornermut, Nukissiutinut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfik aamma Ilisimatusarnermut Pinngortitamullu Naalakkersuisoqarfik.

Iliuusissatut pilersaarummut atatillugu misissueqqissaartoqarsimavoq atortut annaaneqarnissaannut qimaannarneqarnissaannulluunniit sumi ilimanaateqarnerunersoq paasiniallugu. Misissueqqissaarneq tamakkerluni uani nalunaarusiami takuneqarsinnaavoq "Hotspotanalyse af spøgelsesnet og efterladt fangst- og jagtudy" (COWI 2019c). Nuna tamakkerlugu aalisarnermi piniarnermiluunniit atortunik annaasanik qimaannakkanilluunniit sumi nassaartoqarnissaa ilimanarnersoq nalunaarusiami takuneqarsinnaapput. Sumiiffikkaartumik misissueqqissaarneq tunngavigalugu sumiiffiit sorliit pingaartinneqarnerussanersut naliliisoqarpoq, avatangiisit inuiaqatigiinnilu aningaasaqarnikkut pissutsit tunngavigalugit.

Eqikkaaneq

Aalisarnermi atorlut annaasat qimaannakkallu ikilisarneqar-nissaat aalisartunit avatangiisillu pillugit suliniaqatigiiffinnit innuttaasuniillu kissaatigineqaleralluinnarpoq. Ajornartorsiut qanoq angitiginersooq iluamik ilisimaneqanngilaq, kisianni annertungaatsiassasut imaassinnaallunilu aalisarnermut aningaasatigut annaasaqataangaatsiarnissaa ilimagineqarpoq. Annermik saattuarniarnermi, nipisanniarnermi qalerallinniarnermilu tamanna ajornartorsiutaavoq.

Aalisartut oqaatigisartagaat malillugu ningittakkat qassutillu qassutaarsiutinut ningittagaarsiutinullu nassittartut, aningaasatigullu isertitassaraluaminnik annaasaqartarlutik. Spøgelsesfiskeri tassaavoq qassutaarsiutit allallu atorlut aalisakkanik pisaqartarnerat ingerlaannaraangat, aalisartunut iluaqutaanngitsumik. Saqqummersinneqartartut misissornerisigut missiliorneqarpoq aalisarnermit isertitsissutaasinnaasunin 5 %-iisa missaat annaaneqartartut qassutaarsiutit pissutaallutik, ukiumullu tamanna 60 mio. kr.-inik naleqarpoq.

Atorlut nassisut pissutaallutik aningaasatigut annaasaqarnerup saniatigut aalisarnermi atorlut qimaannakkat avatangiisinit ajornartorsiutaapput. miluumasut imarmiut timmissallu qassutinut napitittarput taamatuttaaq aalisakkat qaleruallillu toqutigitarsapaat. Aalisarnermi atorlut annaasat qimaannakkallu nunarsuarmi immami plastikkimik ajornartorsiummut ilaapput. Taamaattoqarneranut pissutaavoq qassutit nungujartoraangamik mikroplastik-inngortamik mikisuaraanngorlutik seqummakunngorlutik, taakkulu immap naqqanut pisinnaapput imaluunniit sarfanit ingerlanneqarlutik naggataatigullu nerisarisareqatigiinnut nerineqarnermikkut ilanngussinnaallutik. Immap aqerlumik mingutsinneqarneranuttaaq aalisarnermi atorlut annaasat pissutaaqataasorineqarput, sulimi aalisarnermi atorluppassuit aqerlumik akoqartarmata. Aqerloq akuutissallu allat mingutsitsisinnaasut qassutiniittut nerisariiaani annertusiar torsinnaapput naggataatigullu inunnut sunniuteqarsinnaallutik.

Piniarnermi atorlut annaasat qimaannakkallu nunamiittut taamatuttaaq ajornartorsiutaasinnaapput. Aalisarnermut atorlut sanilliullugu, soorlu qassutit, nunami atorlut qimaannakkat tassaasinnaapput gummibådít, imassakut, tammaarsi-maarnermi atorlut puukullu. Nunamilli timmissat uumasullu allat nermuttoorsinnaapput. Asimi atorlut qimaannakkat qanoq annertutiginerinik ilisimasat suli killeqarput kingunipilorisinnaasaasalu qanoq annertutiginerat aamma ilisimaneqarani.

Aalisarnermi piniarnermilu atorlut pinngortitamut pisinnaveersaarnissaannut iliuusissaq ataasiinnaanngilaq. Iliuuseqarnikkulli atorlut annaasat qimaannakkallu kingunipilussaata annikillisarneqarsinnaapput.

Imaani iliuusissatut saqqummiunneqartut ilagaat qassutaarsiutinik amerlasuunik peqarfinnik sukumiisumik salineq. Salinneqartariaqavissortut tassaapput sinerissamut qanittut kangerluit ilanngullugit. Kalaallit Nunaata sineriaani aallaqqaasiutigalugu salinneqartussatut missiliorneqartuq sinerissamut qanittoq 420 km²-nik annertussuseqarpoq. Taama annertutigisumik saliniaraanni sumiiffinnik pingaarnersiulluni aningaasaliingaatsiar toqartariaqarpoq pilersaarusiortuarneqartariaqarlunilu. Aalisarneq pillugu paasisstissanik amerlanerusunik pissarsisoqartariaqarpoq saliiissaq pitsaasumik ingerlakku-mallugu, sumiiffiillu pisariaqartut ersarinnerusumik paasiumallugit.

Saliinissamut pivusorsiornerpaami sumiiffiit taamaallaat qassutaarsiuteqarnissaannik *annertungaatsiartumik* ilimanaatil-lit (katersuuffiunerusut) ilanngunneqarput. Sumiiffimmik taamaattumik saliiissaq 30 mio. kr. missaani akeqassangatinneqarpoq. Angallat ataaseq atorlugu, ukiut tamaasa sap. ak-ni 12-i ataannartumik saliiisoqartassappat, ullullu tamaasa ulloq unnu-arluni sulisoqarluni eqimattaqatigiinnik pingasukkaartunik ukiuni 4-5-ni saliiisoqarsinnaavoq. Saliisoqalinnginneranili siunner-suutigineqassaaq hotspot-it (atorlutunik peqarfiunerpaat) pillugit sukumiinerusumik misissueqqissaartoqarnissaa, kingornalu sumiiffiit pingaartinneqarnerit salinneqarnissaasa aningaasatigut naliliiffigineqarnissaat.

Immami nunamilumi salineq akisummat ataavartumillu aqqiisutaanngimmat, salineq pinaveersaartitsineri suliniutinik ilaqartariaqarpoq. Iliuusissatut pilersaarummut aamma ilaapput suliniutissat annaasaqarnermi ajoqutaasinnaasunik millisitsisinnaasut (assersuutigalugu aalisarnermi atorlut aqerlumik akullit inerteqqutigineqarnerisigut).

Inatsisitigut piumasaaqatit arlaqareerput, asimut atorlutunni annaasaqarnissamik qimatsiinnarnissamillu pinaveersaartitsisunik. Pinaveersaartitsineri inatsisit taakku malinneqarnissaannik atorlutsineq pingaaruteqarluninnarpoq, pingaartumik aalisarnermi atorlut annaaneqartarnerannut qimaannarneqartarnerannullu tunngatillugu. Tamanna aalisarnermi piniarnermilu nakkutilliisunik amerlanernik peqalernikkut qularnaarne-

qarsinnaavoq. Taakkua saniatigut paasissutissat aalisarnermut piniarnermullu tunngasut qitiusumiit katersorneqarnerusari-aqarput, atortunillu annaasaqartarnermut pinaveersaartitsi-nermut atortukunillu katersuineranut atorneqarlutik. Sumi qanorlu aalisar toqartarnersoq, sumilu qassutaarsiuteqarnis-asaanik ilimanarnerunersoq paasilluassallugu pingaaruteqarpoq.

Teknologi-p pitsanngoriartornera tassani iluaqutaasinnaavoq. Assersuutigalugu imaani sumiiffiit atortullu suuneri digital-imik nalunaarsorneqarsinnaapput. Kalaallit Nunaat eqqarsaatiga-lugu periarfissat taamaattut misissorluarneqartariaqarput misiligarneqarlutillu.

Naggataatigut, ilinniartitaaneq paasititsiniaanerlu pingaarute-qarput inuit iliuuseqarnissaat anguniaraanni. Kikkunnut tama-nut paasititsiniaassutigineqartariaqarpoq, aammali piniartunik, pinialuttartunik aalisartunillu ilinniartitsineq paasititsiniaaner-lu. Ajornartorsiut qanorlu aqqinneqarsinnaanera ersarissarne-qartariaqarpoq tamanullu akisussaaffinngortillugu.

Tunuliaqutaa

Aalisarnerup piniarnerullu kinguneranik aalisarnermi atortut atortullu allat asimi annaaneqartarput qimaannarneqarlutiluunniit. Imaani tassaanerupput aalisakkanut qassutit, qassutit qoornortuut (ruser), ningittakkat imaluunniit kilisaatit atortui annaaneqangikkunik qimaannarneqartartut. Atortut annaasat qimaannakkalluunniit pisaqartarnerat uninneq ajorpoq, taamaattullu qallunaatut taasarpaat spøgelsesnet. Taakku qimaannarneqarnerminnit ukiorpassuit qaangiukkaluatut pisaqartarnerat ingerlaannartarpoq, aalisakkallu saniatigut uumasut allat, soorlu saattuut, miluumasut imarmiut timmissallu, pisarineqarlutik toqunngikkunik ajoqusingaatsiarsinnaasarpur. Aalisarnermi atortut ilaat nunamut tipisarpur imaluunniit immap naqqani katersuullutik, taamaalillutik qassutit allat imaluunniit ningittakkat naatillutik annaaneqarsinnaallutik. Qassutit sumulluunniit pigaluarunik avatangiisinut aningaasaqarnikkullu kinguneqartarput.

Nunami atortut qimaannarneqartarput, annaaneqartarput imaluunniit puigorneqartarput, soorlu tutunniarnermi umimmanniarnermiluunniit. Piniarneq naagaangat atortut utaqqiisaasumik uninngatinneqarsimasut qimaannarneqartarput, puigorneqarlutik imaluunniit peernissaat pisariuallaarmat imaluunniit piniartut pisaqarenerminni inissaqartitsinnginertik pissutigalugu. Piniarnermi atortut qimaannakkat sorpasuusarpur, soorlu orsussamut plastikdunkit, gummibåditi, puukut, toqqit, gassit puukui tupernermilu atortut allat. Atortut qimaannarneqartut avatangiisinut innarliisinnaappur takussunaqutaallutillu.

Tulliuttuni ajornartorsiut qanoq annertutiginersoq, sumiiffiit salinneqarnissaannik salliutinneqartut imaanilu salliinermi aningaasartuutit sammineqassappur. Immikkoortoq 6-imi imaani nunamilu atortut annaasat qimaannakkallu annikillisar-nissaannut iliuusissat ataasiakkaat sammineqassappur.

Immami ajornartorsiutip annertussusia

KILLIFAK

Atortut annaasat aalisakkanik pisaqartarnerisigut aningaasat annaasaqaatit ilisimaneqanngillat, taamaakkaluar torli nunarsuarmi aalisarnerup 5 %-iata missaaniinniissaa missingersorneqarpoq (Sancho et al. 2003), tamannalu Kalaallit Nunaannut sanilliukkaanni ukiumut 60 mio. kr.-it annaasaqaataasarsimasapput (Naatsorsueqqissaartarfik). Qaleralinnuinaq annaasaqaat naatsorsoraanni ukiumut 26-30 mio. kr.-iuvoq, qaleralinnut saarullinnullu ukiumut 33 mio. kr. Apeqqutaalluni qassutaarsiutit qanoq siviutisigumik pisaqartarnerisut, qaleralinnuinaq annaasaqaatit ukiumut 52-90 mio. kr.-iussapput, ukiuni marlunni pingasuniluunniit pisaqaannartarsimassappata. Taakkua saniatigut qassutaarsiutit aalisarnermut annaasaqaataasarpup. Isertitassaraluanik annaasaqarnerup saniatigut aamma aalisartunut sineriassortunut persaqusersuutaassaaq. Persaqusersuutaasut tassaasinnaapput piffissamik atuineruneq, qassutaarserneq imaluunniit ajornerpaamik pisoqassappat qassutaarsiutit pissutaallutik sumiiffiit aalisarfigiuminaassinerat imaluunniit aalisarfigineqarsinnaajunnaarnerat.

Kalaallit Nunaata imartaani aalisarnermi piniarnermilu atortut annaasat qimaannakkalluunniit qanoq amerlatiginersut ilisimaneqanngilaq. Aalisartut kattuffii KNAPK-p aamma SQAPK-p kommunillu arlallit qassutaarsiutinik ajornartorsiuteqangaatsiar toqar toq nalunaarutigisimavaat. Sumiiffinni qaleralinniarfiusuni nipisanniarfiusunilu annermik qassutaarsiutit nalunaarutigineqartarput. Aalisarnermi atortut annaasat qimaannakkallu pissutigalugit ilaatigut ningittakkat bundgarnillu nassittarput, taakkulu aamma qimaannarneqartariaqartarlutik. Aalisartut kattuffiisa atortut annaasat pisaqartarnerisa aningaasatigut aalisartunut annaasaqataaleraluttuinnarnerat ernumanartoqartippaat, tassani aalisartut minnernik angallatillit eqqornerusarmata.

Qassutaarsiutit aalisarnermuinnaanngitsoq ajoqutaasarpup, aammali immap timmiaanut, puisinut arfernullu qassutinut napitittunut ajoqutaasinnaallutik. Skotlandimi tikaagullit toquinnarnikut 21 %-ii qassutaarsiutit pissutigalugit toqusimasutut missiliorneqarput (OSPAR 2009). Atlantikup avannaata kitaani puisit 3-5 %-ii ningittakkanut qassutinulluunniit nermuttoortarsimanissaat missiliorneqarpoq (Allen et al. 2012). Kalaallit Nunaata imartaani annertoqqataani annaasaqartoqartarnissaa ilimagineqarsinnaavoq.

Ukiut ingerlanerini qassutit nalinginnaasumik polyester-imik nylonimillu sanaajusartut nungujar tortarput mikroplastik-inngorlutik. Avatangiisinut ulorianartunik akoqarsimagunik, soorlu aqerlumik, taava taakku immamat akulerutissapputaaq. Aqerloq mikroplastik-ilu nerisariiaanni annertusiartortarpoq, nerisariiaanni qullerniittunut, soorlu inunnut, ajoqutaasinnaaluni.

Ullumikkut inatsisitigut piumasaqaataavoq aalisarnermi piniarnermilu atortunik annaasaniq qimaannakkaniillu kommunimut nalunaarutiginninnissaaq (sinerissamat qanittumi aalisarneq – tunngaviusumik killeqarfimmit 3 sømil-it iluanni) imaluunniit avataasiorluni aalisarnermi Kalaallit Nunaanni Aalisarnermik Nakkutillisoqarfimmut (KANUAANA). Piffissami matumani kommuninit paasissutissat katersorneqartartut aqqissuunneqarpoq ajorput. Nalunaarutiginninniarluni periususar toq pisariuvoq, taamaallutik aalisartut qaqutiguinaq atortuminnik annaasaminnik nalunaarutiginnittarput, kommunillu nalornisarpaat paasissutissat pissarsiatik sumut ingerlateqqissanerlugit.

Kommunit ilaat qassutaarsiutinik salisarpup, kisianni aqqis-suussaasumik katersuisoqarpoq ajorpoq.

Inatsisitigut atortunik nalunaaqutsersuisussaataaneq amerlasuutigut malinneqarpoq ajorpoq, tamannalu ajornartorsiutaavoq. Aalisartorpassuaqarnera, imartarujussuarni aalisarneq nakkutilliusukinneralu pissutaallutik, inatsisunik atortitsiniarneq ajornakusoorpoq.

Qassutaarsiuteqarneranut pissutaasut

Aalisartut atortuminnik assigiinngitsutigut annaasaqarsinnaapput. Assersuutigalugu qassutinik annaasaqarsinnaapput qassutaarsiutit, angallatikut ikkarluilluunniit eqqaanni ikkussimasaminnik taamaalillutillu nassillutik. Anorersuarmit sikulluunniit sarfamit ingerlanneqarneratigut puttaqutaajarsinnaapput taamaalillutik qassutit saavigussaallutik. Kilisaatinit angallatinilluunniit aamma qassutit aqqusaarneqarsinnaapput, taamaalillutik sequmillutik, puttaqutaallu avalaallugit nassaari-neqarsinnaajunnaarlugit.

Qassutit ningittakkallu aalisaatigineqartut ilattooraangata aalisar toq inatsisitigut pisussaavoq nammineq qassutini kipisallugit qaqinniarsarissallugillu. Taamaattoqanngippat allat qassutaat kipineqarpata qaqinneqaratik qimaannarneqartari-aqassammata. Aamma ima pisoqarsinnaavoq qassutit siaarne-qarsimasut qimaannarneqarlutik pisassat nungunnerisigut aalisarnek unippat, imaluunniit silarlunnera pissutaalluni pisassat nungoreernerisigut qaqinneqanngitsoorlutik. Aalisartut tamarmiunngitsut qassutitik erligisarpaat, ilaatigummi qassutit aalisartunut tunniunneqartarmata pisallu tulaassat tunngavigalugit akilersorneqartarlutik.

Qassutaarsiutit maanna takussaasut 1980-ikkornisaassangatinneqarput, taamani kangerlunni bundsættegarn-inik aalisar-toqarsinnaagallarneranit. Bundsættegarn annaaneqarnissaminnut aarlerinartuugamik takillutillu immap naqqanut ikkuttagaagamik.

Aalisarnermi atortut annaaneqarnerinut qimaannarneqarnerinulluunniit pissutaanerpaasartut ataani allassimapput:

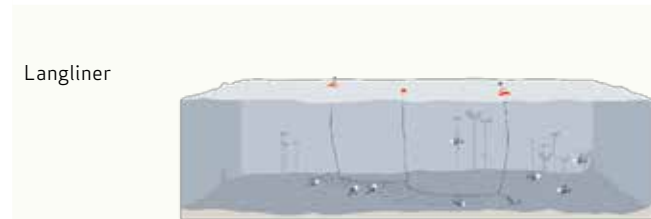
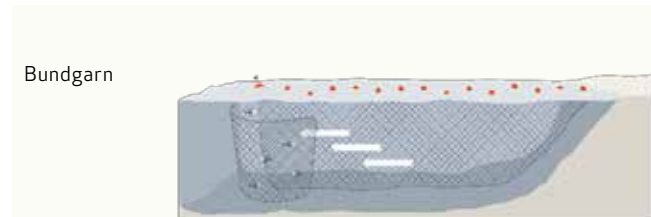
- › Allat aalisaataannut naatinneq: assersuutigalugu qassusersortut, ningittagarortut kilisaatilluunniit.
- › Immap naqqaniittunik nassinneq, tassani ilaallutik angallatikut atortukullu.
- › Itisoorsuarni: qassutit sumiissusersiuminaassinnaapput nassaareqqikkuminaallutillu.
- › Immap naqqani manngertumi aalisarnek (qaarsut, ikkarluit): atortut qaarsunut ujaqqanullu nassillutik.
- › Sila allanngorartoq silarlut torlu suliffigalugit.
- › Qassutit takisoorujussuit suliaralugit.
- › Atortorpassuit aportut imaluunniit puigukkat.
- › Ilulissat sikulluunniit peqqutaallutik qassutaarserneq: assersuutigalugu sikup qassutit puttaqutilluunniit allunaasartaat kit torarsinnaavai.
- › Aalisarnermi atortunik amigartumik nalunaaqutsersuineq: assersuutigalugu puttaqutit ersarissut atorineqanngippata.
- › Isumannaallisaanermut tunngasoq: qaqissinnaanngikkaanni atortut qimaannarneqartariaqarsinnaapput qassutilluunniit kipillugit.
- › Pisassat nungunnerini aalisarnerullu uninnerani: assersuutigalugu imminut akilersinnaanngilaq qassutit aassallugit pisai tunisinnaanngikkaanni.

Ataaniipput Kalaallit Nunaanni aalisarnermi atortorineqartartut nalinginnaanerit. Atortut immikkoortinneqarput atortut uninngasunut (tassa atortut kalinneqarneq ajortut, soorlu qassutit, pullatit (ningittakkallu) atortullu kalinneqartartut, angallammit kalinneqartartut (soorlu kilisaatit, qalorsuit kaajallakki-artortitat aamma qalorsuit ungersortakkat). Atortut kalinneqarneq ajortut aappaluttuupput, taakku annaaneqarsinnaaneri ilimanaateqarnerummata.

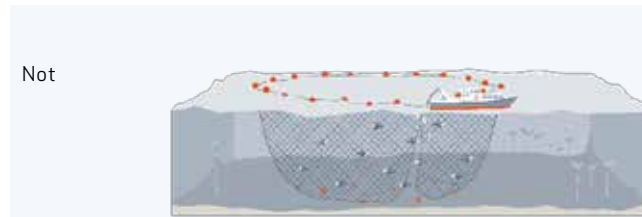
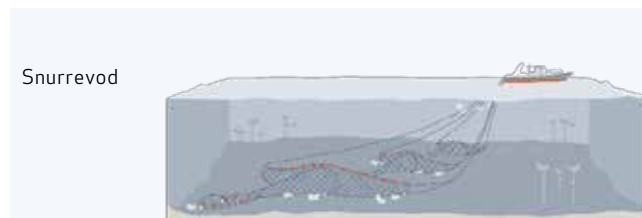
Ilusiliusseq 1

Aalisarnermi atortut assigiinngitsut. Bundsættegarn (tassani ilaapput infiltreringsgarn, toggegarn aamma synkegarn). Atortut uninngasut aappalaartuupput taakku pisaqaan-nartarnerat eqqarsaatigalugu ajornartorsiutaanerpaammata.

Atortut uninngasut

Atortut ingerlanneqartut

Qassutaarsiutit nunap ilaani sumiiffi

Immami atortut qimaannakkat (qassutaarsiutit) pillugit sumi qassutaarsiutinik peqarnerunissaa ilimanaateqarneranik (hotspots) misissueqqissaartoqarpoq. Ilusiliusaaq 2-mi takuneqarsinnaapput sumiiffiit aalisarnermi atortukunik peqarnerpaat.

Qassutaarsiuteqarfinnik misissueqqissaarnermi immap naqqata qanoq ittuunera logbog-inillu paasissutissat aalisarnermut tunngasut tunngavigineqarput, qassutikoqarnissaanillu ilimanassusia tunngavigalugu immikkoortitigaallutik. Kangerlunni qanoq aalisartigisoqarnera taamaallaat tunngavigineqarpoq immap naqqata qanoq ittuuneranik paasissutissanik peqanngimmat.

Peqarnerpaat (hotspots) tassaapput atortunik uninngaannartunik kalinneqartunilluunniit atortulerluni aalisarfiit, immap naqqani aqitsumi atortunik uninngaannartunik atortulerluni aalisarfiusut imaluunniit immap naqqani manngersumi atortunik kalittakkanik atortulerluni aalisarfiusut. Malugineqassaarli misissueqqissaarnermi taamaallaat sumi atortut annaaneqarsinnaanerisa qanoq ilimanaateqartigineri pineqarmata. Misissueqqissaarnermilu pissutsit allat pingaaruteqarsinnaasut, soorlu sarfat, sikorsuit imaluunniit qassutikunik nutaanngitsunik peqarnera, ilanngunneqanngimmata. Sumili qassutaarsiutinik nutaanerusunik amerlasuunik peqarsinnaaneranik eqqukanersumik tikkuussisutut nalilerneqarpoq. Peqarfiit (hotspots) Qeqertarsuup Tunuaniittut ataasiakkaat uppernarsarneqareerput (ilusiliussamik qernertumik toornillit).

Soorlu ilusiliussami takuneqarsinnaasooq qassutaarsiutit sine-rissamut qanittumi annerusumik ajornartorsiutaapput. Pissutaasut tassaapput sinerissamut qanittumi aalisartoqarnerusar-mat, angallatillu mikillutik atortorissaarnerpaarsuusarnatillu.

Qaleralinniarnermi saattuarniarnermilu qassutinik/ningittakanik imaluunniit saattuanut pullatinik aalisarfiit atortukunik peqarnerpaaffiorpasissut (hotspot) misissueqqissaarnerup takutippaa. Qassutaarserfigissallugu ilimanarnerpaat tassaapput Upernaviup avataa (sumiiffik 1), Qeqertarsuup Tunua, Aasiaallu Kangaatsiallu avataat (sumiiffik 2) taavalu Sisimiut avataat (sumiiffik 3). Qassutaarsiutinik naammattuunissamut ilimanarnerpaaq (aappaluttumik qalipaasikkat) sinerissamut qanittoq 420 km² -isut annertussuseqarpoq.

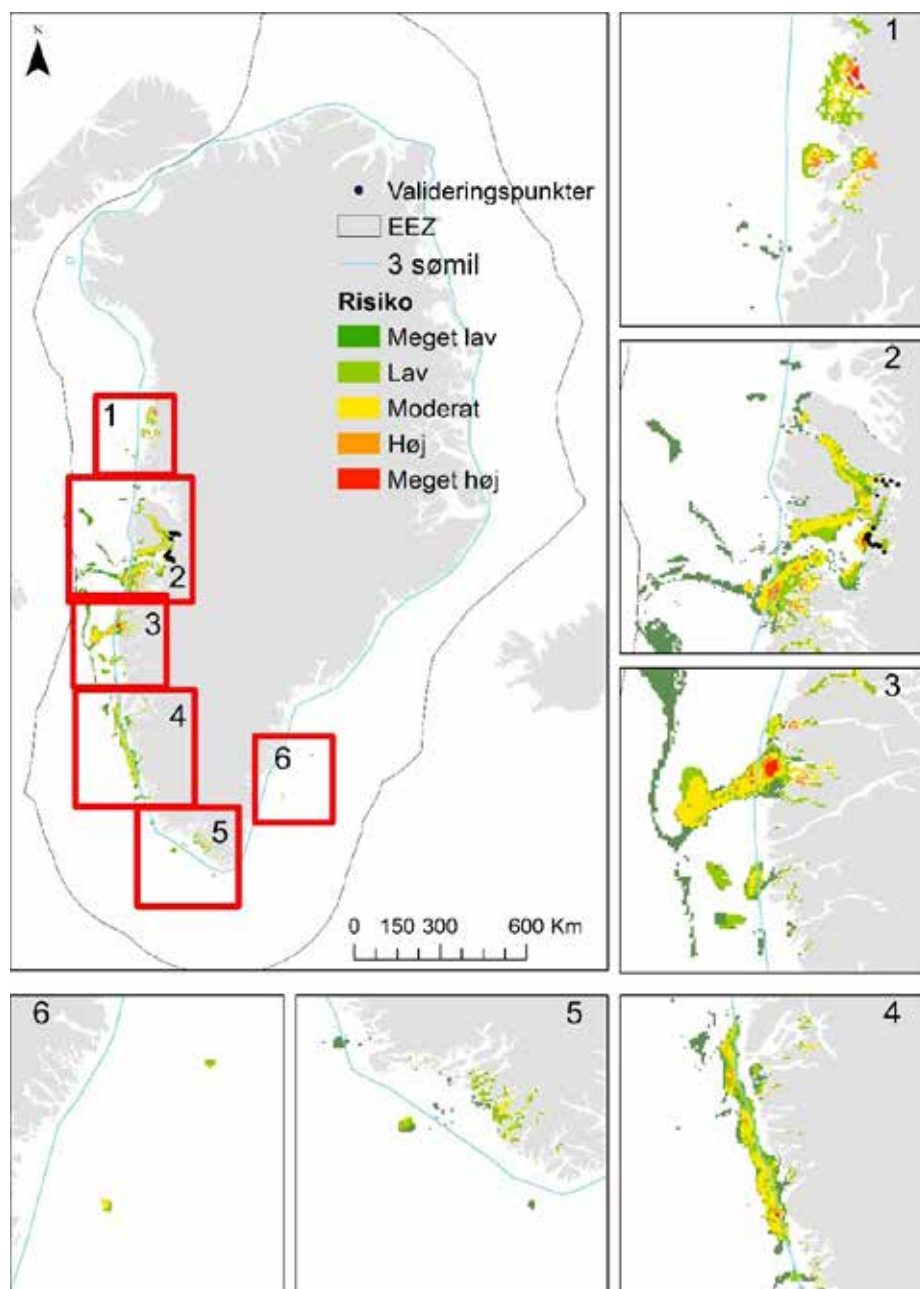
Qassutaarsiutinik peqarfiunerpaat (hotspots) ataatsimoorput, taamaattumillu ungasissorsuarmukannikkaluarluni qassutaarsiuteqarfiit arlallit salinneqarsinnaapput. Sumiiffinni soqutiginaatilinni titartorsimasuni arfiniliusuni 19-inik qassutaarsiuteqarfeqarpoq (hotspots) (takuuk Ilusiliaq 2).

Qassutaarsiuteqarfiit umiarsualivimmut qaninnermut tamar-mik ungasipput, taakkulu orninniaaraanni kilometerpaaluit ingerlasariaqarluni. Saliinissamut pingaarnersiuermi qassutaarsiuteqarfiit (hotspot) imminnut qanoq ungasitsigineri pingaaruteqarpoq. Tamanna tunngavigalugu siunnersuutigineqarpoq saliinissamut pingaarnerutinneqassasut qassutaarsiuteqarfiit (hotspot-it) Ilulissat, Upernaviup, Aasiaat, Sisimiut Nuullu eqqaanniittut. Sumiiffiit pineqartut sumerpiamiinnersut paasilluarumallugit aalisartut illoqarfinni taakkunani najugallit suleqatigineqartariaqarput.

Maluginiagassaavoq hotspot-it pillugit misissueqqissaarnermi kangerlunni bundsættegarn-itoqqat ilanngunneqanngimmata, taakku inerteqqutaalernikummata. Aalisartulli kattuffiink oqaloqateqartarnermi oqaatigineqarpoq suli qassutitoqarsuit ningit tagarsornermut kangerluit ilaanni ajornartorsior tisisut, taakkunungalu ilaapput Kangerlussuatsiaq aamma Sermilinguuq. Sumiiffiit taakku sumiissusersilluarumallugit aalisartut taakkunani najugallit oqaloqatiginerisigut pisariaqarpoq.

Ilusiliusseq 2

Sumiiffiit soqutiginaatillit arfinillit iluini qassutaar-
siuteqarfiusinnaasunik (hotspot) misissueqqissaarneq.
Titarnerit EEZ-imut (qernertoq) aamma 3 sømil
(tungujortoq qaamasoq) ilanngunneqarput (COWI 2019c).

Saliinissamut aningaasartuutissat

Aalisarnermi atortunik annaasanik qimaannakkanilluunniit saliiniarneq akisoorujussuuvoq. Qassutaarsiutit amerlassusii saliinerullu aningaasatigut qanoq sunniuteqarnissaa ilisimaneqanngimmata, saliisoqassappat inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut qanoq aningaasartuutaatigissanersoq massakkuugallartoq nalileruminaappoq.

Qassutaarsiutit aalisakkat pisisartagaat aningaasanngorlugu eqqoriarneqarpoq ukiumut 33 mio. kr. missaanniinnissaat. Maluginiarneqassaarli aalisar tumut persaqusersuiner aningaasanngorlugu nalileruminaatsinneqarsimammat. Persaqusersornerit tassaasinnaapput piffissaajarneq, qassutaarserneq imaluunniit ajornerpaamik pisoqassappat aalisar tarfiit aalisarfiguminaassinerat imaluunniit aalisarfigineqarsinnaajunnaarneri qassutaarsiutikut pissutaallutik.

Qassutaarsiuteqarfinnik hotspot-inik misissueqqissaarnermi aningaasatigut naatsorsuinerup (Ilanngussa 1) takutippaa sumiiffiit qassutaarsiuteqarnissaannik ilimanaatilerujussuit salinneqarnissaat taamaallaat akilersinnaassammat. Sumiiffimmik taassuminnga (420 km²-it missaannik annertussusilimmik) saliineq 30 mio. kr. missaanni akeqassangatinneqarpoq, angallallu ataaseq atorlugu ukiuni 4-5-ni saliisoqarsinnaassallu ni ukiumut sap. ak.-ni 12-ni ataannartumik, ullut tamaasa ulloq unnuarlu eqimattaqatigiit paarlakaajaattut pingasunngorlugit sulisoqarluni. Siunnersuutigineqarporli qassutaarsiuteqarfiit (hotspots) taaneqartut sukumiinerusumik misissorneqarnissaat, taamaattoqareerpallu saliinerup aallartinginnerani sumiiffiit saliiffiginiarlugit pingaarnerutit aningaasatigut nalilersorlugit.

Assersuutigalugu Norge-mi, nalunaarsuinermik pitsaasumik misilerarlukkamilu periuseqarfiusumi, sap. ak. 5-ni qassutit 25 km (bundsættegarn 800-it saattuanullu pullatit 100-it) katersorneqarsimapput. Saliinermi, 2018-imi pisumi, aningaasartuutigineqartut tassaasimapput 859.300 DDK. Norge-mulli sanilliussineq ajornakusoorpoq, pissutsit allaamata, soorlu sila, nunap qaavata pissusia, sikoqartarnera iluliaqartarneralu.

Aammattaq Kalaallit Nunaanni saliisoqallattaasoqarnikuunngilaq, taamaalillunilu qassutaarsiutit annertunerusinnaallutik. Pissutsit allat sunniuteqarsinnaasut tassaapput qassutaarsiuteqarfinit umiarsualivinnut qaninnernut ungasissusia, umiarsualivinni angallatinik suliasamat tulluuttunik peqarnersoq, katersugassallu qanoq oqimaatsigineri (assersuutigalugu qassutikorsuit qaqinnissaat ilannikut oqimaappallaartarput).

Pingaarnersiulluni saliinissamut aningaasartuutissat missiliorniarlugit, qassutaarsiuteqarfinnik peqarnissaanik ilimanaateqarnerpaat (ilusiliussa 2-mi sumiiffiit aappaluttut) salinnissaannut aningaasatigut naatsorsuisoqarpoq. Aningaasatigut naatsorsuinerit uani nassuiarneqarput COWI (2019c). Naatsorsuineri ilaatinneqarput angallammik attartorneq, inuttassai sumiiffinnullu utimullu aqputaa ilanngullugu. Arlaatigut iluanaarutit annaasaqaatilluunniit naatsorsuinermi ilanngunneqanngillat, taakkununga tunngasunik paasissutissanik naamattunik peqanngimmat. Iluanaarutit tassaasinnaapput saliinerup kinguneratigut aalisakkat amerliartornerat imaluunniit ajoqutaasinnaasut tassaasinnaapput uumassusillit ataqatigiifiat aalajangersimasoq saliinermut atortumit ajoquserneqarpat. Taamatut taaq qassutaarsiutit annertussusii sumiiffinni pineqartuni ilisimaneqanngilaq, tamannalu qalluinerup qanoq iluatsitsigisinnaaneranut sunniuteqassaaq. Aalisarnermut atortut qallorneqartut qalloreernerini qanoq suliarineqarnersut naatsorsuineri aamma ilanngunneqanngillat, qassutit atoqqineqarnerisa nalingi ilisimaneqanngimmat.

Saliinissamat assersuutiniq sisamanik tunngaveqarluni aningaasaqarnikkut misissueqqissaartoqarpoq, tabel 1-imi takuneqarsinnaasumi. Assersuutit imaapput:

> **Assersuut tunngavigineqartoq**

Tassani qassutaarsiuteqarfiit (hotspots) arlaannaalluunniit salinneqassanngilaq. Assersuummi ilaapput qassutikut aalisakkat aningaasarsutugalugu aalisarneqartut 5 %-iannik pisaqarniinnartartut, taamaalillunilu aalisagartassat ikinnerullutik. Assersuut assersuutinut allanut tunngavigineqarpoq.

> **Assersuut A1**

Kalaallit Nunaata imartaani (3 sòmilit iluanni) saliinermik imaqarpoq. Assersuut A1-imi qassutaarsiuteqarfiit (hotspots) qassutaarsiuteqarnissaminnik ilimanaateqartupilussuit salinneqassapput, tassalu 420 km².

> **Assersuut A2**

Kalaallit Nunaata imartaani (3 sòmilit iluanni) saliinermik imaqarpoq. Assersuummi sumiiffiit qassutaarsiuteqarnissaminnik naammaannartumik qaffasissorujussuarmillu ilimanaatillit salinneqarput. Assersuut A2 14.282 km²-iuvoq.

> **Assersuut B1**

Assersuummi aningaasaqarnermi immikkut soqutigisaqarfiusumi (EEZ)-imi sumiiffiit tamarmik aalisarnermi atortunik annaasanik qimaannakkanillu peqarnissaanik ilimanartorujussuit salinneqarnissaannut aningaasartuutissat ilaapput. Annertussuseraa 457 km² (Ilusiliussaq 2-mi sumiiffiit aappaluttut orange-llu).

Pivusorsiornerpaajusorineqarpoq assersuut A1 ingerlatissalugu, tassalu sinerissamat qanittumi qassutaarsiutiniq peqarnissaanik ilimanartorujussuarni saliinissaq. Angallammi aalajangersimasumi sap.ak. arlalikkaarlugit ulloq unnuarlu eqimattaqatigiit pingasukkaarlutik paarlakaajaattunik sulisoqarluni, saliineq 30 mio. kr. missaani akeqassangatinneqarpoq. Sumiiffinnut sumiiffinnillu angalaneq ilanngullugu.

Assersuut A1 aamma B1 assigiikannerput. Tassunga pissutavoq sumiiffiit qassutaarsiutiniq nassaarnissamat ilimanaatili-pilussuit 92 %-ii Kalaallit Nunaata imartaaniimmata. Erseqqis-saatigineqassaaq kangerlunnik saliinissaq taamaallaat ilaannakortumik A1-mi B1-milu ilanngunneqarmata paasissutissat amigarneri pissutigalugu. Taamaattumik siunnersuutigineqarpoq sumiiffiit salinneqartussat aalisartut peqatigalugit aalajangiulluarneqarnissaat.

Aningaasatigut naatsorsuineri naatsorsuutigineqarpoq umiarsuaq ullormut akunnerit 8-t ingerlanerini 0,5 km²-isut angitigisoq misissuiffigalugulu aalisarnermi atortut annaasat qimaannakkallu qallorsinnaassagai (WWF 2015).

Tabel 1
Assersuutit uku aningaasaqarnikkut misissueqqissaarnermi
misissorneqarput. Akii mio. kr.-iupput sumiiffinniillu
sumiiffinnullu angalaneq ilaareerpoq.

Assersuut	Sumiiffiit salinneqartut	Annertussusaa	Saliinermut aki angalaneq ilanngullugu	Imartaq
Tunnngaviusoq	Saliisoqassanngilaq	0	0	
Assersuut A1	Sumiiffiit immikkoortoq >- 4	420 km ²	30 mio. kr.	Sinerissamut qanittoq*
Assersuut A2	Sumiiffiit immikkoortoq >- 3	14.282 km ²	>600 mio. kr.	Sinerissamut qanittoq*
Assersuut B1	Sumiiffiit immikkoortoq >- 4	457 km ²	30 mio. kr.	Sinerissamut qanittoq aamma avataani*

*Kalaallit Nunaata imartaa
 (tunnngaviusumik killeqarfimmit 3 s milit iluanni)

**Aningaasaqarnermi immikkut soqutigisaqarfiusoq
 (tunnngaviusumik killeqarfimmit 200 s milit iluanni)

Aningaasaqarnikkut naatsorsuinerit erseqqissisippaat saliineq pitsaasumik ingerlanneqaraluarpalluunniit aningaasarpassuar-nik naleqassasoq. Taamaattumik sumiiffiit sorliit pingaarneru-tinneqassanersut saliinerlu qanoq aningaasalersorneqassaner-soq pillugit piffissaq ungasissoq eqqarsaatigalugu pilersaarusi-ornissaq pingaaruteqarpoq. Saliineq pitsaasumik ingerlakku-mallugu aalisarnermik ingerlatsisut sumiiffinnik pingaarner-siui-nermi ilaatinneqarnissaat pingaaruteqarpoq.

Aningaasaliinermut periarfissat ilagaat qassutinik akitsuuser-suinissaq. Akitsuusersuineq nutaanik qassutisinermi akitsu-u-taassaaq isertitallu salinissamut atorneqarsinnaassallutik. Akitsuusersuinissaq soorunami ajornartorsiutitaqarsinnaavoq, qassutaarniat amerlammata. Akitsuusersuineri aalisartut isertitaminnik annaasaqassapput, aalisartunut ataasiakkaanut qassutaarsutinik saliisoqarnera tamatiguunngitsoq iluaqutigi-neqassalluni. Akitsuut aamma qassutikunik nuna tamakkerlugu utertitsinermi aningaasanik pissarsisinnaanermut ilanngullugu atuutsinneqarsinnaavoq.

Nunami ajornartorsiutip annertussusia

Killiffik

Eqqakkat piniariarnermi qimaannakkat illuaraqarfinni sineris-samilu ajornartorsiutaapput. Taakkua saniatigut piniariarnermi peqqumaasivinnik, umiatsianik tuperfikunillu nunap timaani qimakkallakkanik imaluunniit qimaannakkanik aamma peqar-poq. Piniarnermi atortukut tassaasinnaapput toqqit, grillerutit ataasiaannartakkat, gassit puukui, gummibådit, aquuteralaat, benzindunkit, imassakut puukullu.

Pissutaasut

Atortut aserorsimasinnaapput imaluunniit oqqunnissaat pisari-uallaarluni taamaalillutillu qimaannarneqarlutik. Sumiiffinni arlalinni, sineriammiunerusoq, piniarnermut atortunik utaqqiisaasumik toqqorsisoqartarpoq. Pilersaarusiornermut inatsit tunngavigalugu qaammatit marluk tikillugit immikkut akuersissummik qinnuteqaqqaanngikkaluarluni qimakkallarne-qarsinnaapput. Toqqorsiviit akuersissutillit akuersissuteqan-ngitsullu piffissami sivisuumi qimaqqaneqarsinnaapput qima-vinneqarlutilluunniit, taamaalillutik atortut aseruinnartarlutik. Qimaannarneqarnerannut pissutaasinnaapput aperiataarnera imaluunniit piniakkat piniagaajunnaarnerat. Naggataatigullu piniariarnermi atortut qimaannarneqartarput pisaqareernermi inissaarussinikkut.

Kangerlussuarmi tutut
Assiliisoq: Filip Gielda

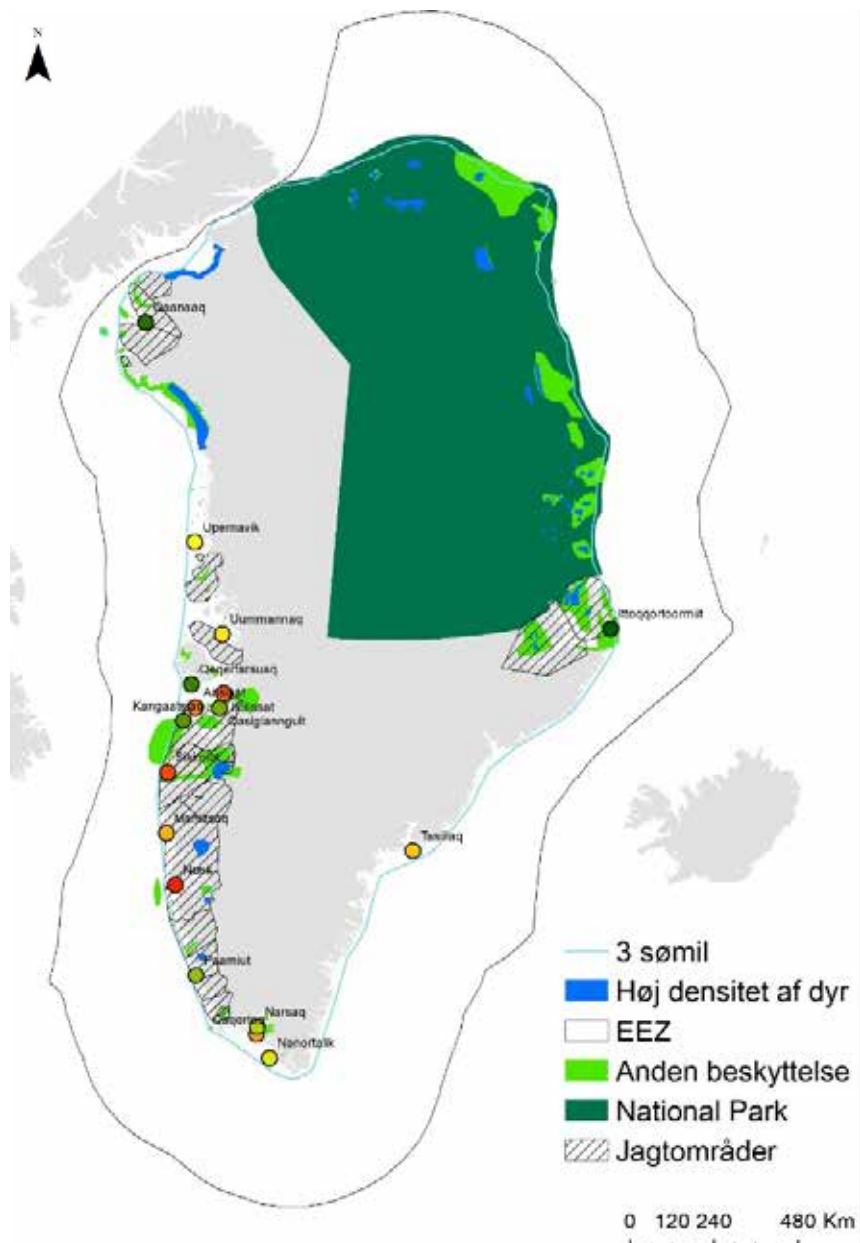
Sumiiffiit piniarfigineqarluartut

Kalaallit Nunaata timaani uumasut piniarneqarnerusartut tassaapput tuttut umimmaallu, ilimanarneruvorlu uumasunik taakkuninga piniarnermut atatillugu atortut qimaannarneqartarnerat. Tuttunniarnermi umimmanniarnermilu atortut pisariqartarput ullut arlerlugit ilaatigut piniagassaasarmata. Ilusiliusseq 3-mi takuneqarsinnaapput sumiiffiit piniarfigineqartartut piniarneqartartullu nalinginnaasut siammarsimassusiat, tassani ilaallutik umimmaat tuttullu. Illoqarfiit anginerit eqqaanni piniarneqarnerusarput timmullu aqquataasa eqqaanni. Tassa Kalaallit Nunaata kitaata qeqqani.

Ilusiliusseq 3-mi aarrit nannullu (tungujortut) sumiit tarneri takuneqarsinnaapput. Taakkuali killilimmik piniarneqartarput, uumasunillu taakkuninga piniarnermi atortut qimaannarneqartarnerat ilimagineqanngitsoq nalilerneqarpoq.

Ilusiliusaq 3

Piniarnermut aalisarnermullu paasissutissat pissarsiarineqarsinnaasut takusassiarineqarnerat. Sumiiffiit uumasorpassuallit inuppassuallilu pinngortitami eqqakkat qimaannarneqartarnerannut takussutissiipput. Nunami Eqqissisimatitami piniartoqaqqusaanngilaq.

Iliuusissat

Iliuusissatut pilersaarummi sammisat

Iliuusissatut pilersaarut sammisanut tallimanut immikkoortitigaavoq, taakkulu aalisarnermi piniarnermilu iliuusissanik imaqarput. Sammisat ukuupput:

Sammisaq 1

- > Saliineq (aalisarnermi piniarnermilu atorlut annaasat qimaannakkallu pingortitamiittut piarneqarnerat).

Sammisaq 2

- > Paasissutissanik katersineq (Paasissutissanik katersineq, ataqatigiissaaneq hotspot-inillu nunap assiliorneq)

Sammisaq 3

- > Pinaveersaartitsineq (atorlut asimut qimaannarneqartarnerat pingitsoortillugu)

Sammisaq 4

- > Pinngitsoortitsinissamut iliuusissat (aalisarnermi piniarnermilu atorlut innarliinissaat millisarlugu)

Sammisaq 5

- > Ilinniartitsineq paasissutissiinerlu (nuna tamakkerlugu paasititsiniaanerit, ilinniartitsineq paasissutissiinerlu).

Sammisat tallimat 23-nut iliuusissanut immikkoortinneqarput, ataani tabelimi takuneqarsinnaasumi. Immikkoortoq 7-imi iliuusissat itisilerneqassapput.

Nr. Iliuusissat

Sammisaq 1: Saliineq

1	● Ukiumut ataasiarluni qassutaarsiutunik katersineq
2	● Qassutaarsiutit qallukkat katersorneqarnerat
3	● Kajumissuseq tunngavigalugu imaani avatangiisinut upalungaarsimaneq
4	● Kajumissuseq tunngavigalugu nunami saliisartut

Sammisaq 2: Paasissutissanik katersineq

5	● Kalaallit Nunaat saligaatsoq pillugu ilisimasaqarfik
6	● Qassutit annaasat qimaannakkallu pillugit qitiusumik nalunaarsuineq
7	● App-imut aalisarnermi atorlut annaasat qimaannakkallu nalunaarutigineqarsinnaallutik
8	● App-imut nunami atorlut qimaannakkat nalunaarutigineqarsinnaallutik
9	● Hotspot-it sumiissusersiniarnerat pitsaaneruseq
10	● Umisatsiat tamarmik nalunaarsorneri
11	● Aalisarnermut piniarnermullu logbogi

Sammisaq 3: Pinaveersaartitsineq

12	● Aalisarnermi atorlutunik (puttaqutit il.il. ersittumik nalunaaqutsersuineq)
13	● Atorlut elektronisusut atorlugit aalisarnermi atorlutunik nalunaaqutsersuineq
14	● Aalisarnermi atorlutunut avatangiisinut akitsuut
15	● Aalisarnermut atorlutunik utertitsisarneq
16	● Aalisarnermi atorlutunik piginnittutut misiginerunissaq
17	● Ileqqunik allannguneq
18	● Piniarnermi toqqorsiviit nalunaaqutsersorneqarnerat

Sammisaq 4: Pinaveersaartitsilluni iliuusissat

19	● Aalisarnermi atorlutuni aqerlup inerteqqutigineqarnissaa
20	● Ujarattanik aasinnaangitsunik atorunnaarsitsiartuaarnissaaq

Sammisaq 5: Ilinniartitsineq paasissutissiinerlu

21	● Sinerissami saliisarneq pillugu nuna tamakkerlugu paasititsiniaaneq
22	● Facebook, Youtube Pinngortitalu Paarsisui aqqutigalugit paasissutissiineq
23	● Inuussutissarsiornermik ilinniartit piujuar tisisut
24	● World Ocean Day

- Aalisarnermut piniarnermullu atuuttoq
- Aalisarneq
- Piniarneq

Sammasaq 1 Saliineq

1. Ukiut tamaasa qassutaarsiutinik katersuineq

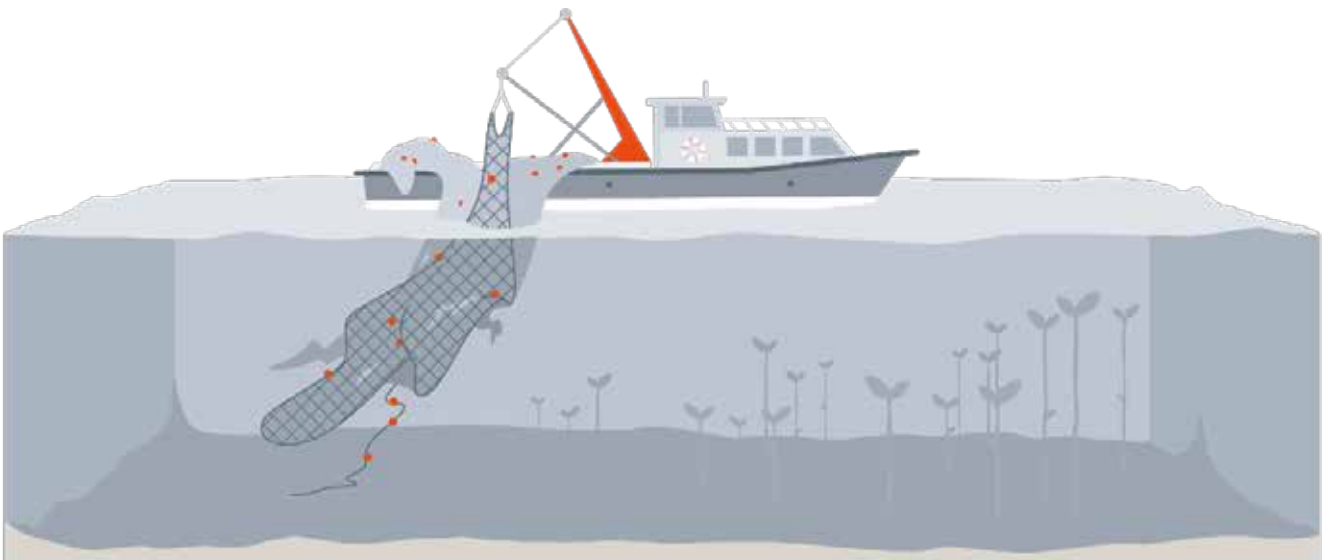
Iliuseqarnermi anguniagaq

Ukiut tamaasa pisartussamik ataqatigiissakkamik nuna tamakkerlugu qassutaarsiutinik saliineq.

Nassuiaat

Angallatit angisuut arlallit qassutaarsiutinik sumiissusersiutaasinnaasunik nutaaliaasunik atortorissaaruteqarput. Ukiut tamaasa sap.ak. 12-i angallatit suliaqartinneqarsinnaapput qassutaarsiutit piniarnermilu atortut qimaannakkat sumiissusersinissaannut piiarnissaannullu iluaqutaasinnaassallutik. Taamatut iliuuseqarnermi aalisarnermik ingerlatsisut ilisimatusarfiillu qanimut suleqatigineqartariaqarput. Taamatut suliaqarnerminnut aningaasatigut annaasaqaatiminnik taarsiiffigitinnissaat isumaqatigiissutigineqassaaq.

Islandimi Hornstrandir-imi misiliilluni saliineri 10m x 100 m-imi immami eqqakkat 10 kg katersorneqarsimapput. Tassa assigaa km²-imut immami eqqakkat 100 tons missaat. Umiar-suup ullormi suliffimmi ataatsimi 0,5 km² misissuiffigisinnaaguniuk (akunnerit 8-kkaarlugit) ulloq unnuarlu 24 salinneqarsinnaappata (eqimattaqatigiit pingasut paarlakaajaattut) taava Ilusiliusaaq 2-mi aappaluttumik qalipaatilik tamakkerniaraanni (420 km²) sap. ak. 40-t missaat atorneqartariaqassaaq. Qaavatigut aamma angalanertaa ilanngukkaanni saliinermut piffissaq tassaassaaq sap. ak. 54-it. Ukiut tamaasa sap. ak. 12-it saliartortoqartassappat ukiut 4-5 atorlugit sinerissamut qanittut aappaluttut tamakkerneqarsinnaassagaluarput.

Suliassat aalajangersimasut

- > Sapaatit akunnerini 12-i qalluinissamik pilersaarusionerq, tassani ilaallutik sumiiffiit suut salinneqassanersut.
- > Angallammik qassuterpassuarnik qalluisinnaasumik suliaqartitsineq (kalittaa imaluunniit kilisaat).
- > Ukiut tamaasa qassutaarsiutunik katersuineq (katillugit sap. ak. 12-it). Assersuutigalugu umiarsuaq ataaseq illoqarfinni anginerni sisamani tamani sap. ak.-ini pingasuni.
- > Qassutaarsiutunik igitsineq.

Akornutaasinnaasut

- > Qassutaarsiutunik qalluinerup aningaasatigut iluaqutaanera missilioruminaappoq, qassutaarsiutillu aningaasatigut annaasaqaataanerat missilioruminaalluni.
- > Iliuuseqarneq akisuvoq.
- > Soqutigisat assigiinngissinnaapput, sumiiffiit sorliit pingaartinneqassanersut, siulliorusullutik assoroortoqartassammat.

Aningaasartuutit

Iliuuseqarneq aningaasartuuteqarfiusaaq, saliilluni angalaner-
nik pilersaarusionerq, angallatip suliaqartinnissaa, inuttassa-
nullu orsussamullu aningaasartuutit aamma ilaassapput. Qas-
sutillu qallukkat iginnissaannut aamma aningaasartuuteqar-
toqassaaq. Sumiiffini atortunik annaasanik eqiteruffiuner-
paasuni salinissamut aningaasartuutissat katillugit amerlassu-
sial hotspotanalysemi (COWI 2019c) paasissutissat pineqartut
tunnigavigalugit 30 mio. kr. missaanniissasut missiliorneqarput.

2. Qassutaarsiutit qallukkat katersorneqarnerat

Iliuseqarnermi anguniagaq

Aalisartut aalisarnerminni qassutaarsiutitik qaqitaminnik katersuinissamut tunniussinissamullu peqataatinneqarnissaat.

Nassuiaat

Eqqakkanik aalisarneq" tassaavoq Europami nunani assigiinngitsuni OSPAR-imik isumaqatigiissut (Oslo-mi Paris-imilu isumaqatigiissut) aqqutigalugu atorineqalersimasoq. Tassagoq aalisartut aalisaraangamik poorsuarnik tunineqartarput, kaammattorneqarlutillu immami eqqakkanik siummukaminnik katersueqqullugit, qassutaarsiutinittaag.

Poorsuit igitassanik imallit akeqanngitsumik umiarsualivinnut tunniunneqartarput. Umiarsualiviup igitassinisag isumagisarpa, angallammit kranimik poorsuit kivinnerat containerillu umiarsualivimmitinneri tassani ilaapput.

"Eqqakkanik aalisarneq"-mut peqataaniaraanni umiarsualiviit poorsuarnik imalinnik suliaqarnissaminnut atortoqartariaqarput (soorlu kran-inik) qassutaarsiutinullu salinnikunut containerinik peqartariaqarlutik. Poorsuit akulikitsumik katersorneqartarput atoqqitassanngortinneqartarlutillu. Qassutit atornikut sumut atoqqinneqartarnersut ataani sisamanik teqeequlimmi takuneqarsinnaavoq.

Ullumikkut "Eqqakkanik aalisarneq" Sverige-mi, Tuluit Nunaani, Holland-imi Savalimmiunilu atorineqarpoq. KIMO (Kommunit nunat tamalaat akornanni avatangiisinut suliniaqatigiiffiat) suliniummik ataqaatigiissarisuuvoq.

Suliassat aalajangersimasut

- > Kommunit peqataasinnaasut KIMO-mut ilanngutsillugit.
- > Kommunit pisortatigoortumik "Eqqakkanik aalisarneq"-mut ilanngutsillugit.
- > Kissaatigineqassappata poorsuarnik aalisariutit tuniorarlugit atortunik qaqitaannut atugassanik.
- > Umiarsualivinni containerilersuineq.
- > Qassutitik igitineq.

Akornutaasinnaasut

- > Umiarsualiveeqqani qassuterpassuit katersorneqarsimasut suliarinissaannut eqqarnissaannullu ajornartorsiutit.
- > Umiarsualivinnut aningaasartuutit/umiarsualivinnut aningaasanik taarsiineq.
- > Aalisartut suleqataajumangitsut katersuinissamut piffissaajarusunnaatillu nukissaajarusunngitsut.

Aningaasartuutit

KIMO-mut ilaasortanngorneq aningaasartuutitaqassaaq, poorsuarsineq, containerilersuineq atortunillu katersukkanik eqqaaneq. Siunnersuutigineqarpoq Eqqakkanik aalisarneq-mut peqataanermit aningaasartuutit umiarsualivimmut akitsuut aqqutigalugu akilerneqassasoq. Aalisartut kiilumut katersukkaminut aningaasarsitinneqartarsinnaapput.

Qassutit atoqqinneqarnerat

Qassutitik amerlasuutigut atoqqinneqarsinnaapput. Suliffeqarfiit ataaniittut tassaapput ullumikkut qassutikunik atuisut:

Plastix: Qassutitik plastik-iliarisarpaat (Danmark)

Nofir: Aalisarnermi tukertitsivinnilu atortut tamaasa atoqqittarpaat (Norge/Lithauen)

Econyl: Qassutit nylon atorlugit annoraaminiliortartut (Italien)

Qassutikunik atoqqiinnissamut isumassarsiat allat uani takuneqarsinnaapput: www.circularocean.eu/circular-opportunities

3. Kajumissuseq tunngavigalugu imaani avatangiisinut upalungaarsimaneq

Iliuseqarnermi anguniagaq

Imaani aalisarnermi atortut annaasat qimaannakkallu katersorneqarnerannut inuit namminneq kajumissutsiminnik sulisut ilaatillugit.

Nassuiaat

Nunani amerlasuuni nammineq kajumissutsiminnik sulisut nunami eqqakkanik saliinermut iluaqutaasaqaat. Imaanili aamma avatangiisinut upalungaarsimanermut kajumissutsiminnik suliaqartut ilaatinneqarsinnaapput.

Kalaallit Nunaanni iluaqutit ilagaat inuit amerlasuut umiatsiamik angalanermik sungiussisimmamata imaanilu suliaqarsinnaallutik. Ataqtigiissakkamik qassutaarsiutinik paaaniarnermi kajumissutsiminnik suliaqartut ilaatinneqarsigut misillittagaat atorluarneqarsinnaapput.

Issittumi Sakkutooqarfik maanna nammineq kajumissutsiminnik sulisunik aaqqissuussamik aallartisaapput imaani suliaqartartussanik, taakkulu avatangiisinut upalungaarsimanermik suliaqarsinnaanissaat ilimanarpoq. Kajumissutsiminnik suliaqartut qassutaarsiutit amerlatsittut sumiinnerisut nalunaarutigisarsinnaavaat qassutaarsiutinillu qalluinermi angallatinut piareersimatinneqartunut peqataatinneqarlutik.

Suliassat aalajangersimasut

- > Issittumi Sakkutooqarfik paasiniaaffigalugu kajumissutsiminnik suliaqartartut avatangiisinik upalungaarsimanermut suleqataasinnaanerannik periarfissaqarnerisooq.
- > Imaani kajumissutsiminnik suliaqartartunik avatangiisinik upalungaarsimanermik aallartitsineq.
- > Kajumissutsiminnik suliaqartartut imaani suliaqarsinnaanerinnik ataqtigiissaarineq.
- > Suliniaqatigiiffiup ilisimaneqarnerata siammarternissaa.

Akornutaasinnaasut

- > Issittumi Sakkutooqarfimmut aningaasartuutaassaaq
- > Kajumissutsiminnik suliaqartussanik pissarsiniarneq ajornakusoorsinnaavoq
- > Kajumissutsiminnik suliaqartut imaani isumannaallisaanikkut isumannaarsinnaannginneri
- > Umiarsuarni atorineqartuni teknikkikkut atortut amigartut.

Aningaasartuutit

Kajumissutsiminnik sulisut angallatit atugassaasa atorneri ingerlanneqarnerilu aningaasartuutitaqassapput.

4. Nunami kajumissutsiminnik sulisut avatangiisilerisussat

Iliuuseqarnermi anguniagaq

Nunami piniarnermut atortut qimaannakkat salinneqarnissaanut nunallu assinganut nalunaarsornissaannut kajumissutsiminnik suliaqartunik suleqateqarneq.

Nassuiaat

Nuna tamakkerlugu kajumissutsiminnik suliaqartut peqatiserineqassapput asimi atortut annaasat qimaannakkallu salinneqarnissaat anguniarlugu. Kajumissutsiminnik suliaqartut ataavartumik katersuitinneqassapput. Quppersagaaqqat atorlugit imaluunniit inuit attaveqaaqatigiittarfii aqqutigalugit peqatiserineqarsinnaapput. Internetikkut allatsissinnaapput, allattavimmik pissarsissapput suullu katersorsinnaanerlugit katersoqqusaannginnerlugillu paasissutissanik pillutik. Nunaminertamillu akisussaaffigissaminnik tunineqassapput.

Kajumissutsiminnik suliaqartut nassaatik allattortassavaat, assiliisinnaallutillu salinnginnerani salereerneranilu. Avatangiisilerisut ilaasortaqaassapput peqataasunik peqataanngitsunillu.

Suliassat aalajangersimasut

- > Nunami namminneq kajumissutsiminnik saliisartunik pilersitsineq, piniarnermi atorunik qimaannakkanik katersuillutillu qitiusoqarfimmi nalunaarsuisussanik.
- > Ilusissaanik suliaqarneq: assersuutigalugu aaqanngitsut/tujuuluaqqat aalajangersimasut kajumissutsiminnik suliaqartut pissaat, eqqakkanik allattaaviup ilusissaa.
- > Namminneq kajumissutsiminnik eqqakkanik saliisartussat ataqatigiissarneqarnerat, tassani ilaallutik sumiiffiit iliuuseqarfissat toqqarneqarnerat aggulunnerallu.
- > Kajumissutsiminnik suliaqartussanik ataavartumik pissarsiniartarneq.

Akornutaasinnaasut

- > Nunap anginerujussua inuit amerlassusiinut sanilliullugu, sumiiffiit pisariaqartut saliiffigineqarnissaat ajornakusoorsinnaalluni.

Aningaasartuutit

Pissarsiniarnissamut aningaasartuuteqassaaq (quppersagaaqqat, video-t il.il.) kajumissutsiminnik suliaqartut pissaat (soorlu tujuuluaqqat, puussiat, allattaaviit).

Sammasaq 2 Paasissutissanik katersineq

5. Kalaallit Nunaata minguitsuunissaanut Ilisimasaqarfik

Iliuseqarnermi anguniagaq

Pinngortitamut eqqakkanik ikilisaanialaruni suliniutinik ataqatigiissaarinissaq siunertaralugu ilisimasaqarfimmik pilersitsinissaq. Eqqakkat asimiittut ikilisarnissaannut iliuuseqarnerit ataqatigiissarniarlugit Kalaallit Nunaanni qitiusumik ullumikkut peqanngilaq. Taamaalillunilu assersuutigalugu aalisarnermi atortut annaasat pillugit paasissutissat ataatsimoortinneqanngillat, nunalu tamakkerlugu paasititsiniaanerit ataqatigiissarnissaat pisariuvoq saliinermullu suliat pillugit malinnaasoqarsinnaanani. Nunami immamilu eqqakkat pillugit ilisimasaqarfimmik pilersitsisoqartuuppat ilisimasat ataatsimoortinneqarsinnaagalurput paasissutissallu tammaannartussaagaluit pigineqalerlutik.

Nassuiaat

Kalaallit Nunaat saligaatsoq pillugu ilisimasaqarfiup anguniasavaa Kalaallit Nunaanni eqqakkat annaasat qimaannakkallu ikilisarnissaat. Ilisimasaqarfiup suliarisinnaavai internetikkut nalunaarsuinermit platform, nuna tamakkerlugu paasititsiniaanerit ingerlallugit saliilluni suliat nalunaarsorlugit. Tassani aamma kommunit iliuusii pillugit assersuutinik bibliotek-eqarsinnaavoq. Tassanissaq sumiiffinni assigiinngitsuni iliuuseqarnerit suliniutillu ataqatigiissarneqarlutillu paasissutissat katersorneqassapput, ilisimasat nukissallu pitsanngorsarumallugit.

Ataavartunik saliinissamut aqqqissuussinerit, paasititsiniaanerit saliinissamullu suleqatissarsiornerit aqqutigalugit immami nunamilu avatangiisit pitsaanerulernissaannut ilisimasaqarfik peqataassaaq. Ilisimasaqarfik Nunalerinermit, Imminut Pilersornermit, Nukissiutinut Avatangiisinullu Naalackersuisoqarfimmut atasinnaavoq. Tulluartaussaarli ilisimasaqarfik illoqarfiit aalisarfiunerusut ilaanni, soorlu Sisimiuni, inissinneqarpat, aalisarnermik ingerlatsisut qanimut suleqatiginissaannik periarfissaqarnerussamat.

Inatsisit atuuttut suunerinik paasiuminarsaanerup atuutsitsinerullu saniatigut eqqakkanik qassutaarsiutinillu passussinerup qanoq pinissaa ilisimasaqarfiup isumagissavaa. Kommunit allaffissornikkut suliasanik oqilisaataassaaq, ullumikkut kommunit akisussaaffigamikkat aalisarnermi piniarnermilu atortut qimaannakkat pillugit paasissutissanik katersinissartik. Aammattaaq kajumissutsiminnik sulisut soqutigisaqaqatigiillu nunami eqqakkanik katersinissamut immamilu qassutaarsiutinik saliinissamut ilaatinnissaat ilisimasaqarfiup ajornannginnerulersissavaa.

Suliasat aalajangersimasut

- > Ilisimasaqarfimmik pilersitsinissaq iliuuseqarnermik ataqatigiissaarisussaq (assersuutigalugu allattoqarfik marlunnik sulisulik).
- > Aalisarnermi piniarnermilu atortut qimaannakkat pillugit paasissutissanik qitiusumik katersineq.
- > Eqqakkat asimiittut annikillissarnissaat anguniarlugu nuna tamakkerlugu pilersaarut.

Ilisimasaqarfiup suliniaqatigiiffiit soorlu Hold Danmark Rent imaluunniit Hold Norge Rent isumassarsiorfigisinnaavai. Ilisimasaqarfiup aningaasalersorneqarnera Namminersorlutik Oqartussaninngaanneersinnaavoq, kommunit, aalisarnermik ingerlatsisunit kattuffinnillu, tamarmillu qitiusumik peqarnera iluaqutigissavaat.

Aningaasartuutit

Ilisimasaqarfimmik pilersitsinissaq aningaasaliinernik imaqsaaq, tassa sulisut piffissap ilaani sulisartut 1-2. Aningaasartuutaasussat tamakkerlugit qanoq amerlatigissanersut ilisimasaqarfiup suliniutit suut aallartissanerai apeqqutaassapput.

6. Qassutaarsiutinut qitiusumik nalunaarsuiffik

Iliuuseqarnermi anguniagaq

Qassutaarsiutit sumi annaaneqarsinnaanersut amerliartorsinnaanersullu takussutissiornissaq.

Nassuiaat

Massakkut aalisarnermi atortut ilaat tamakkerluguluunniit annaagaanni nalunaarutiginnissaa inatsisitigut piumasagaataavoq. Taamaalilluni Kalaallit Nunaata Europami nunat allat malitarsaat aamma malippaa. Sumi, qaqugukut sunillu immami atortunik qimatsisoqarsimanagerinik paasissutissanik nalunaarsuiffeqalerpat, taava paasiniarneqarsinnaalissaaq qassutaarsiutit sumi amerlatsinnissaat ilimanarnerseq, pissutsillu suut, soorlu aalisarneq, ukiup qanoq ilinera, ujaqqat nunallu sananeqaataat il.il. qassutaarsernissamut sunniuteqartarnerisut. Paasissutissat periaatsimik aalajangersimasumik malitaqarluni katersorneqarpata, taava tamanna pingaarutilerujussuussaaq qassutaarsiuteqarfii (hotspots) sumiinneri paasissallugu taamaalillunilu anguniagaqartumik salisoqarsinnaalluni. Paasissutissaasivimmik ataatsimoorussamik peqarnikkut aamma paasineqarsinnaassaaq qanoq ililluni atortut annaaneqartarnerat pinaveersaartinneqarsinnaanersooq.

Massakkut nalunaaruteqarniaraanni immersugassaaq immersoriarlugu aalisartup kommunimut tunniutissavaa. Kommunimi paasissutissat katersorneqassapput, kisianni paasissutissat sumut atorneqassanerannik aalajangersimasumik periuseqartoqanngilaq. Taanna pissutigalugu aalisartut qassutaarsersimagangamik qaqutigunnaq nalunaarutigisarpaat, nalunaaruteqarluarpatalu paasissutissat kommunini uninngaannartarput.

Internetikkut kikkut tamarmik atorsinnaasaannik nalunaaruteqartoqarsinnaanngorpat paasissutissat paasissutissaasivimmik qitiusumi ataatsimoortinneqarsinnaalissapput. Paasissutissanik nalunaarutiginnittoq tassaasinnaavoq aalisartoq namineraluni, imaluunniit kommuniminngaanniit pappiaqqap immersorneqarsimasup tigoreerneratigut. Eqqakkat annaasat qimaannakkallu pillugit ilisimasaqarfimmik pilersitsisoqassappat paasissutissanik katersineq tassanngaanniit ataqatigiissarneqarsinnaassaaq.

Qitiusumi nalunaarsuisarneq taamatuttaaq aalisarnermut atortunik katatanik qimaannakkanillu nalunaarutiginninnermut appimut ataqatigiissinneqarsinnaavoq. App-imi nalunaarutiginninnermi paasissutissat qitiusumi katersorneqartassapput, tamanalu qassutikut sumi katersuunnissaat naatsorsuutigineqarsinnaanersooq annertunerusumik paasisimaarinnilersitsissaaq.

Suliassat aalajangersimasut

- > Qassutit annaasat qimaannakkallu pillugit nalunaarsuinnermut paasissutissaasivimmik qitiusumik pilersitsineq.
- > Kommuninut aalisartullu katuffiit periutsimik nutaamik peqalerneranik paasissutissiineq.
- > Paasissutissaasivik qitiusoq pillugu allaffissorneq ingerlatsinerlu.

Akornutaasinnaasut

Qitiusumik system-eqarnissamut akornutissaqarpasinngilaq. Paasissutissaasivimmillu atuutsitsilernermi aallartinniarneq nalunalaassaaq kommunimilu piiminaatsutut isigineqarsinnaavoq. Ungasinnerusorli eqqarsaatigalugu kommunini allaffissornermut oqilisaataassaaq. Paasissutissaasivik nalunaarsuinnermut app-inut atassuserneqarsinnaassaaq siunissamilu nalunaarsuineq automatisk-imik ingerlalissaaq. Paasissutissaasivik pillugu allaffissorneq qitiusumit isumagineqassaaq, soorlu ilisimasaqarfimmit.

Paasissutissaasivik aalisartunut iluaqutaassaaq, paasiuminarnerulissagami sumi qassutaarsiuteqarnerseq, qassutaarsiutillu amerlasuut qanoq qallorneqarsinnaanersut pilersaarusiorsinnaassallugu. Aalisartullu aamma misigisinnaapput paasissutissaasivik asuli allaffissornerusooq qitiusumillu aalisarneq nakkutigineqartoq. Ajornakusoorsinnaassaarlu aalisartut paasitissalugit ullutsinni allaffissornermut taarsiullugu paasissutissaasivik atorneqarsinnaasooq, asuli allaffissornerut isiginngikkaluarlugu.

Aningaasartuutit

Paasissutissaasivimmik qitiusumik pilersitsineq ningaasartuutitaqarpallaanngilaq, maannami aalisarnermi atortut annaasat nalunaarutiginnissaat inatsisaareemat. Paasissutissaasivik Nunalerinnermut, Imminut Pilersornermut, Nukissitunut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfimmit aquneqarsinnaavoq imaluunniit qitiusoqarfimmit allamit.

7. Aalisarnermi atortut annaasat qimaannakkallu nalunaarutiginnissaannut app-eq

Iliuseqarnermi anguniagaq

Aalisarnermi atortunik annaasanik qimaannakkanillu nalunaarutiginninnissaq ajornannginnerulersinniarlugu eqqornerusunngortinniarlugulu.

Nassuiaat

Aalisartut aalisarnermini atortuminnik annaasaminnik qimaannakkaminnillu nalunaaruteqarnissartik pisussaaffigaat. Immersuillutik nalunaaruteqartarput, kommunimullu nassiuneqartarluni. Amerlasuutigut aalisartut nalusarpaat immersugassaq sumi pissarsiarissanerlugu sumullu nassiutissanerlugu. Aamma imaassinnaavoq sumerpiaq annaasaqarsimanertik nalunaarutiginnissaanngikkaat takujuminaatsillugulu nalunaarutiginninneq sumut iluaqutaassanersoq. Nalunaaruteqarnissaq siunertaqarpalunngippallaaqimmat ikittuinnaat annaasaminnik nalunaaruteqartarput.

Nalunaarutiginninneq ajornannginnerulersinniarlugu app-i atornerqarsinnaavoq. App-i maanna pioreersunut nalunaarutiginninnissammut app-inik allanik tunngaveqarsinnaavoq, assersuutigalugu Norge-mi app-eq (Fritidsfiske). App-imik pioreer-sumik ineriartortitsineq siunnersuutigineqarpoq, nutaaliorniaraanni akisisinnaammat.

Aalisarnermi piniarnermilu atortunik annaasanik nalunaarutiginninnermut app-imik peqalerpat, suleriuseq ajornannginnerulissaaq, automatisk-imillu annaasat sumiinnerinik paasisutissanik tunniussisoqarsinnaassalluni, assinik ikkuisoqarsinnaalluni paasisutissanillu allanik tulluurtunik tunniussilluni. Aalisartorlu aamma paasisutissanik pisinnaassaaq sumi qasutaarsiuteqartoqarnerseq, taamaalilluni nammineq atortuminnik nassinissaraluani annaasaqarnissaraluani pinngitsoortilugulu.

Norgemi missiliorneqarpoq nalunaarsuiffik tamanit atorneqarsinnaasoq atorlugu aalisarnermi atortut annaaneqartut 80 %-iisa missaat nalunaarsorneqartartut, taamatuttaaq Island, Sverige aamma Verdensnaturfonden (WWF) nalunaarsuiffinnik assingusunik ineriartortitsinikuupput. WWF-illi oqaatigaa ineriartortitsineq ajornakusoornilulu pisariusimasoq, peritussillu pigineqareersut atornissaat siunnersuutigalugu.

App-imik ineriartortitsineq taamatuttaaq Sustainable Fisheries Greenland-ip (SFG) sakkunik katatanik saliinissamut periu-sissiaanut naapertuuttussaavoq. Tassani inassutigineqarpoq nunami namminerimi sakkunik katatanik nalunaarsuisarnermut ersarissunik suleriaasissaliortoqassasoq (SFG, 2020). App-imut nalunaarutiginninnermi aamma aalisarnermut atortunik katatanik qimaannakkanillu qitiusumi nalunaarsuiffeqalissaaq.

Suliassat aalajangersimasut

- > Aalisarnermi atortunik annaasat qimaannakkanillu nalunaarsuinissamut app-imik atuilernerq.

Siunnersuutigineqarpoq Norge-miut app-iat tunngavigineqassasoq (akuersissummik pisoqarsinnaassappat) imalu atorneqassaaq GPS-ikkut sumiissuseq allallugu atorlorlu annaaneqarsimasoq suunersoq allallugu. Assimik ikkussisinnaaneq allataqalaarsinnaanerlu periarfissaasariaqassaaq. Qassutit ilisarnaasorsorneqassappata tamanna aamma app-imi ilaatinneqarsinnaavoq, taava nalunneqqissaarneqassaaq qassutit sumi annaaneqarsimanersut, aammalu sumi kiap annaasimanerai. Pitsaanerpaassaarlu nalunaaruteqarnermi takuneqarsinnaappat kina nalunaaruteqartuusimanersoq, taamaalilluni salloqittaalluni kinaassutsimik isertuussilluni atornerluisoqarnissaa pinngitsoortinniarlugu. Aalisartut aamma qassutaarsiutinik qaqitsisut nalunaarutigisinnaavaat sumi qaqissimanerlugit, ilisarnaateqarpatalu suut qaqissimanerlugit.

App-i nunatsinni pissutsinut tulluussarlugu naleqqussarneqassaaq ilusilersorneqassallunilu, aalisartullu piniartullu suleqatigeqqissaarlugit misilerarneqassalluni. Siunnersuutigineqarpoq app-eq app-it pioreersut software-ii atorlugit suliarineqassasoq ineriartortitsinermut aningaasartuutissat ikilisinniarlugit.

Aningaasartuutit

App-imik atuilernissaq aningaasartuutitaqarpallaassanngilaq, app-imimmi allamik ineriartortinneqareersumik tunngaveqartussaammat. Aalisartut peqatigiiffiini atorneqaaqsinnaavoq, aallaqqaammullu pappiaqqat atorlugit nalunaarutiginninissamut taarsiullugu atorneqarsinnaalluni.

8. Nunami atortut qimaannakkat nalunaarutiginnissaannut app-eq

Iliuseqarnermi anguniagaq

Nunami atortut qimaannakkat ajornanngitsumik eqqortumillu nalunaarutiginnissaannut periarfissaqartitsineq.

Nassuiaat

Nunami atortunik qimaannakkanik internetikkut nalunaaruteqarsinnaaneq ajornannginnerussaaq, taamaalilluni aamma tuperfiit, toqqorsiviit, gummibådit il.il. nalunaarutigineqarsinnaaniassammata. Internetikkut nalunaaruteqartoqarsinnaaneratikigut atortut qimaannakkat sumiinneri paasiuminarsissapput kiallu pigineraat qangalu qimanneqarsimanersut pillugit paasisutissanik pingaarutilinnik nassaarfiusinnaassalluni. Nalunaarutiginninnerit tunngavigalugit eqqakkanik katersinissamut suliniuteqartoqarsinnaavoq. App atorlugu nalunaaruteqartoqarsinnaassaaq, atortunik qimatsigaanni imaluunniit atortunik nassaaraanni atorineqarsinnaasumik. Nittartakkakkut aamma toqqaannartumik nalunaarutiginnittoqarsinnaavoq.

App pioreersoq imaluunniit nalunaarutiginninneq tunngavigineqassasoq siunnersuutigineqarpoq.

Suliassat aalajangersimasut

- > Piniarnermi atortut annaasat qimaannakkallu nalunaarutiginnissaannut pasissutissaasivimmik aallartitsineq.
- > Piniarnermi atortut annaasat qimaannakkallu nalunaarutiginnissaannut app-imik aallartitsineq.

Akornutaasinnaasut

Nalunaarutiginnissinnaanerup atoruminartunngortinnissaa ajornakusoorsinnaassaaq. Nalunaarutiginninnissamullu periut-sip ilisimaneqalernissaa imaassinnaavoq aamma ajornakusoor-toq.

Aningaasartuutit

Qitiusumik nalunaarutiginninnissamut periutsumik nutaamik aallartitsinermi aningaasartuutissat qanoq amerlatigissaner-sut apeqqutaassaaq systemi sorleq qinerneqarner-soq. App-imik aallartitsiniarneq internetikkut paasisutissaasivimmik aallartitsiniarnermut sanilliullugu aningaasartuutitaqarnerus-saaq. Illuatungaani app-imik aallartitsiniarneq soorlu ajor-nannginnerussasoq inuit atortunik annaasanik qimaannakkanil-lu internetikkut paasisutissaasivimmut immersuinissaannin-gaanniit.

9. Hotspot-it pitsaanerusumik sumiissusersinissaat

Iliuseqarnermi anguniagaq

Nunami sumiiffinni aalisarnermi piniarnermilu atortunik annaasanik qimaannakkanillu sumi peqarnissaa ilimanaateqarnerpaajunersoq paasinierneqarnissaa.

Nassuiaat

Qassutaarsiutit pinaveersaartinnissaat qallorneqarnissaallu pillugit paasititsiniaanissamut qassutaarsiutit eqiterunnerpaaffiik (hotspots) immap assinginut eqqortunik nalunaarsuinissaq pingaaruteqarpoq.

Qassutaarsiuteqarfii (hotspots) pillugit misissueqqissaarnermi ilanngunneqartussat pingaarutillit tassaapput paasissutissat internet atorlugu katersukkat (app) tassani aalisartut, piniartut allallu (soorlu kajumissutsiminnik salisartut) atortunik annaasanik qimaannakkanillu nalunaarsuinnaallutik. Aammat-taaq aalisarnermi piniarnermilu logbogit atorneqartartut iluaqutaasinnaassaqaat.

Pinngortitaleriffik 2021-p aallartinnerani umiarsuarmik misissuummik nutaamik pitaassaaq. Umiarsuaq sikusiornissamut mattussagaq 61 meterinik takissusilik immap ikeratigut, taamatullu naqqatigut qassutinik misissuinissamut ator toqartussaavoq, aammalu immap qaaniit 1.500 meterit tikillugit itissusilimmut misissuutaasinnaasunik atortoqassalluni. Umiarsuaq immap naqqanik nalunaarsuinissamut misissuinissamullu immikkut ittunik atortoqassaaq. Aamma umiarsuaq sumiiffimmi ataasiinnarmi uninngasinnaasunngorluni atortoqartussaavoq. Umiarsuaq ilisimatusarnermut laboratorianik assigiinngitsunik atortorissaartussaavoq, avatangiisinilu suliassarpassuarnik naammassisaqarsinnaassalluni. Inuit 32-t inissaqartussaammat, ilisimatusartut suleqatigiit arlallit ataatsikkut sulisinnaassapput, taamatullu ilinniartitsinerimut inissaqartitsisoqartussaassalluni.

Taamaammat umiarsuaq ilisimatusarnermut atorneqartussaq aalisarnermi atortunik annaasanik annertunerumik nalunaarsuinissamut naleqqulluinnartu-ussaaq eqiteruffiusunillu sukumiinerumik misissueqqissaarsinnaassalluni. Umiarsuaq sinerissap avataani avatangiisini suliassanut immikkut ittumik naleqquttuussaaq, taamaattumillu Pinngortitaleriffiup angalataata aappaanut, "SANNA"-mut, angissutsini peqqutigalugu sinerissamut qanittumi suliaqarnissamut naleqqunnerpaasumut tapertaasinnaalluni. Umiarsuit marlunngornerini Kalaallit Nunaata imartaani sumiiffinni tamani avatangiisini suliaqartoqarsinnaalissaaq.

Imaani qassutaarsiuteqarfii pillugit misissueqqissaarnerit sukumiisut sulii pitsaanerulersinneqarsinnaapput paasissutissat nalunaarutigineqarsimasut atorlugit immap naqqanut tunngasut, sikuq nikittarneri, angallatit kivinikut sarfallu pillugit paasissutissanut sanilliukkaanni. Pissutsit tamakku amerlanerit aalisartut ilisimareertarpaat allatortinnissaannullu ikiuutaasinnaassallutik. Sumiiffikkaatumik iliuuseqarnernit suliniutinillu paasissutissat katersorneqarnerisigut qassutaarsiuteqarfii sumiinnerisa paasinissaannut iluaqutaassapput.

Taamatutaaq nunami hotspot-it pillugit misissueqqissaartoqarsinnaavoq nalunaaruteqartarnernit paasissutissat atorlugit immaqalu illuarqarfii pillugit nunap assinganik ilallugu.

Suliassat aalajangersimasut

- > Nunami immamilu atortut annaasat qimaannakkallu pillugit paasissutissat nalunaarutigineqartut nunap assinganut ikkussorlugit misissoqqissaarlugillu.
- > Immap naqqani pissutsit, sikuq ingerlasarnera sarfallu tunngavigalugit atortunik qimaannakkanik sumi peqarnerunersoq (hotspots) sukumiisumik misissoqqissaarlugu. Tamanna ilaatigut Pinngortitaleriffiup umiarsuaq ilisimatusarnermut atorneqartussaq nutaq atorlugu ingerlanneqassaaq.
- > Tuttut umimmaallu siammarsimanerat, piniariarfiullartartut immakkullu aqqutit atorneqartartut tunngavigalugit nunami piniarnermi atortunik qimaannakkanik sumi peqarnerunersoq (hotspots) sukumiisumik misissoqqissaarlugu.

Akornutaasinnaasut

Paasissutissat uppernarsaataallu pisariallit pissarsiarinissaat ajornakusoornarsinnaapput. Qassutaarsiutit qallorneqarnissaannut paasitsiniaaneq misissuinerit eqqorluartumik suliarinissaat atorneqarnissanullu unammillernarsinnaavor taq.

Aningaasartuutit

Mississuinermi katersinerit uppernasaatinik pilersitsinermi paasiniaaqqissaarnermi uppernasarneranilu aningaasartuutitaqassaaq.

10. Umiatsiaaqqat nalunaarsorneqarnerat

Iliuuseqarnermi anguniagaq

Kalaallit Nunaanni aalisarnerup misissornissaa, tassunga ilaalluni sumi aalisartut atorlut annaasaqarnissaannik qimaannaqaqarnissaannilluunniit ilimanaateqangaatsiarnersoq.

Nassuiaat

Namminersorlutik Oqartussat tassaapput Kalaallit Nunaanni umiarsualiveqarnermut qitiusumik oqartussaqaqfik. Taamaakaluorli kommunit akisussaaffigaat angallatit umiarsualivinniittut normulersussallugit. Angallatit 6 meterit inorlugit angissusillit umiarsualivinniittut normulersorneqarnissaat piunasaqaataangilaq. Tassa imaappoq umiatsiaaqqat angallatillu allat minnerit logbog-eqarnissaminnik pisussaataitaangitsut amerlasuutigut umiarsualivimmi normoqarneq ajortut taamaalillutilu nuna tamakkerlugu aalisarnermik suliaqartut pillugit paasisutissanut ilaanatik.

Angallatit tamarmik umiarsualivimmiinnermut normumik ki-naassutsimulluunniit normumik qalipaallutik ikkussinissaat piunasaqaatigineqassappat, atorlut atukkat angallatillu angissusii pillugit paasisutissanik pissarsiniarnissaq ajornarunnaasaaq. Angallatit mikinerit nalunaarsorneqarpata aalisarnermik aqutsisut periarfissaqalissapput aalisarnermi atorlut angallatillu angissusii tunngavigalugit aqutsisinnaanissaminnut, tamannalu aalisarpallaartoqannginnissaanut pisassallu nungusaataangitsumik atorneqarnissaannut pingaaruteqarpoq. Taassuma saniatigut angallatit minnerit nalunaarsorneqarnerisigut angallatit kikkut pigineraat paasineqapallanneqarsinnaassapput taamaalillutilu inuussutissarsiutigalugu imaluunniit saniatigooralugu aalisartuunersut paasineqarsinnaallutik.

Allatigut paasisutissat aamma pissarsiarineqarsinnaapput, tassa tunitisivitsigut, taakkumi aalisartut aperisarpaat aalisakat sumi pisarisimanersut. Taamaalilluni aamma aalisarnerup sakkortussusia taamatut paasineqarsinnaassalluni.

Suliassat aalajangersimasut

- > Angallatit 6 meterit ataallugit angissusillit umiarsualivimmi normulerlugit qitiusumit nalunaarsorneqarnerat.
- > Angallatip angissusia, suunera, aalisarnermi atorlut, qanoq annertutigisumik sunillu pisaqartarnersoq pillugu nalunaarsuineq.

Akornutaasinnaasut

- > Maleruagassat atorinnissaat ajornartorsiutaasinnaavoq.

Aningaasartuutit

Paasisutissanik katersineq, model-imik ineriartortitsineq misissueqqissaarnerq model-illu inernerilumoornerisut misissornissaat aningaasartuutitaqassapput.

11. Piniarnermut logbog

Iliuseqarnermi anguniagaq

Sumi qanorlu annertutigisumik pisaqartoqartarnersoq piniar-toqartarnersorlu paasissutissanik katersisoqartarnissaa, taamaaliornikkut sumi piniarnermi atortunik qimaannakkanik amerlasuunik peqarnersoq (hotspots) paasinarneqartassamat.

Nassuiaat

Piniarnermi logbog-eqartarnissamik piumasaqaateqarnikkut paasineqarsinnaassaaq sumi piniartoqarnerusarnersoq, taamaalillunilu piniarnermi atortunik qimaannakkanik nassaarnissaq sumi ilimagineqarsinnaanersoq. Taamaaliornikkut atortut qimaannarneqannginnissaat nakkutigineqarsinnaassaaq.

Tuttunniarnermi, umimmanniarnermi uumasunillu allanik piniarnermi allagartaqarnissaq piumasaqaataavoq. Aammattaaq tuttnunik, arfernik il.il. pisassiisoqartarpoq. Tassa imaappoq pisat tamarmik immersuilluni ukiut tamaasa nalunaarutigineqartartussaapput.

Piniarnermi atortut qimaannakkat sumiissusersiniarlugit, iluaqutaassaqaq piniartut pisatik logbog-imut allattortarsinnaasuuppatigit. Logbog allattuiffigineqartuaannartussaavoq immersugassamullu taarsiunneqarsinnaavoq.

Suliassat aalajangersimasut

- > Piniarnermi logbog-eqarnissaq piumasaqaatigineqalissaaq.
- > Logbog-it qitiusumik nalunaarsorneqassapput, taamaalilluni piniarnermut paasissutissat kikkunnit tamanit pissarsiarineqarsinnaalerlutik.
- > Paasissutissat nalunaarutigineqartut tunngavigalugit sumiiffiit tuttnuniarfiungaatsiartartut umimmanniarfiungaatsiartartullu sumiissusersineqassapput.

Akornutaasinnaasut

- > Innuttaasut attuumassutillit pisariaqanngitsumik pisariusutullu allaffissornertut isigisinnaavaat.
- > Malittarisassat atortinnissaat artornassaaq.
- > Nalorninarpoq piniarnermi atortut qimaannakkat annikillissinnissaannut sumiissusersinissaannulluunniit qanoq annertutigisumik logbog-eqaqqusineq iluaqutaatigissanersoq.

Aningaasartuutit

Nalunaarummik suliaqarneq, logbog-ip isikkussaata ineriartortinnera aalisartullu piniartullu oqaloqatiginissaat tamarmik aningaasartuutitaqassapput. Inatsisit atuutsinneqareerpata, atortinnissaannut aningaasartuuteqartoqassaaq logbog-inillu paasissutissat nalunaarsorneqarnerat allaffissornikkullu suliarineqarnerat.

Sammasaq 3 Pinaveersaartitsineq

12. Aalisarnermi atortut ersarissumik nalunaaqutsernissaat (puttaqutit il.il.)

Iliuseqarnermi anguniagaq

Aalisarnermi atortut nalunaaqutsernissaat pillugit malit-tarisassat atuuttut atortinnissaat, soorlu erfalasunik, radar-refleksinik, qullernik puttaqutinillu.

Nassuiaat

Aalisarnermi atortut nalunaaqutsernissaannik piumasa-qaateqartoqaraluartoq, soorlu erfalasunik, radarrefleksinik, qullernik puttaqutinillu, ilaatigut attuussarnaveeqqutit soda-vandillu puukui atorpeqartarput, nassaariuminaannerullutillu tammajanusut. Qaqutigut aamma aalisarnermi atortut an-naasat qimaannakkallu ateqartarput. Taamaalilluni umiarsuit aalisartullu namminneq qassutit nassaariuminaatsittarpaat. Aalisartut kattuffiisa oqartussallu akornanni aalisartut ersa-rissunik nalunaaqutsernissaat pillugu oqaloqatigiittar-nissaq iluaqutaasinnaavoq (ajornartorsiutaasut suuppat, suliassartai imaluunniit aningaasatigut).

Nalunaaqutsernissamut inatsisit atuuttut atuutsinneqarne-risigut aalisarnermi atortut annaasat qimaannakkallu annikillis-sagaluarpud.

Suliassat aalajangersimasut

- > Aalisartut kattuffii oqaloqatigalugit aalisarnermi atortut ersarissumik nalunaaqutsertarnissaat pillugit.
- > Inatsisinik atortitsineq (aalisarnermik nakkutilliineruneq/nakkutilliisut amerlanerit).

Akornutaasinnaasut

- > Soqutigisaqartut ilaat akertiussappud, maanna ileqqortik allanngortittariaqassagamikku.
- > Aningaasatigut assartuinikkullu ajornartorsiutit .

Aningaasartuutit

Aalisarnermik nakkutilliinermut aalisartullu kattuffiik oqa-loqateqarnermi aningaasartuutit annertusissappud. Ersarissu-mik nalunaaqutsernissaat aamma aalisartunut, maannamut nalunaaqutsernissamut inatsisitigut piumasarineqartunik atuisimangitsunut aningaasartuutaassaaq, nalunaaqutseer-suutinik taamaattunik pisisussanngortussaagamik.

13. Aalisarnermut atortut elektronisk-imik nalunaaqutserneqarnerat

Iliuseqarnermi anguniagaq

Aalisarnermi atortut annertunerujartortumik elektronisk-imik nalunaaqutserneqartarnissaat.

Nassuiaat

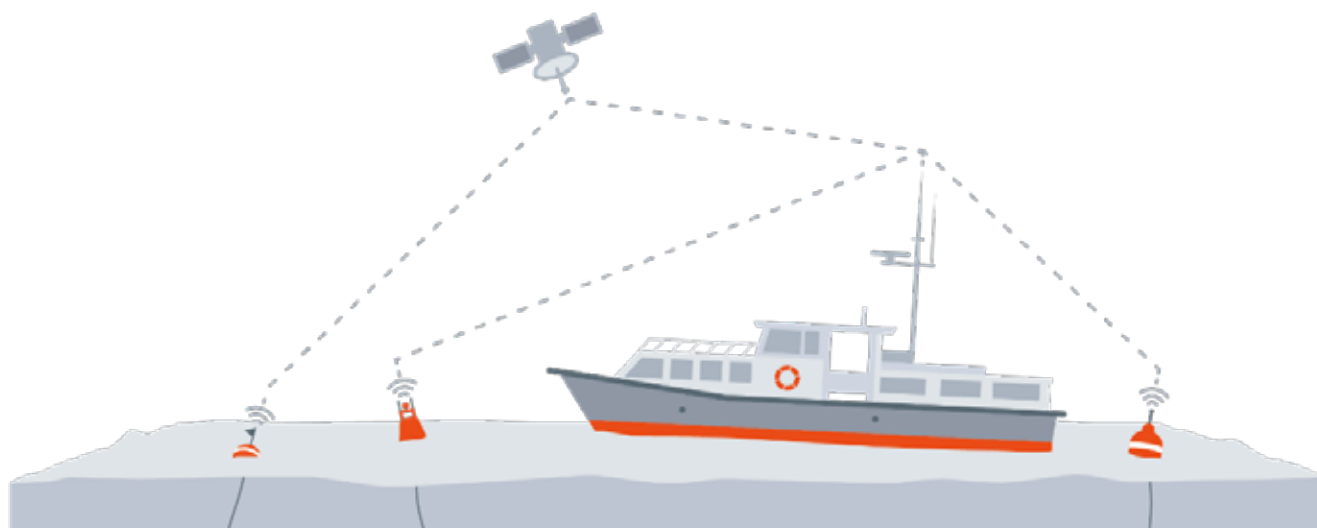
Massakkut aalisarnermi atortut annaasat qimaannakkallu qalorneqartut qaqtigut ateqartarput. Taamaalilluni atortut annaasat ujarneqarsinnaasanngillat qaqinneqaraluarunillu inuttaanut utertinneqarsinnaanatik.

Teknologi-mik ineriartornerup kinguneranik ullutsinni nalunaaqutsiunneqarsinnaasunik assigiinngitsorpassuarnik (tags) peqarpoq. Polyester-tag-it akikikannerput qassutillu immikkut tamarmik ilisarnaaserneqarsinnaapput. Polyester-tags-it elektronisk-iunngillat, kisianni smartphone-mik atuarneqarsinnaapput inuttaanullu atassuserneqarsinnaallutik. Piginnittup nalunaarutigisinnaavaa atortoq sunarpiaq annaasimanerlugu. Kingornatigut qaqinneqarpat taava qassutaarsiutit qanoq allamut pisarnersut pillugit paasissutissanik pingaarutillinnik pissarsiffiusinnaapput.

Elektronik atorlugu nalunaaqutsikkat (soorlu GPS imaluunniit AIS) atortup sumerpiamiinneranik takutitsisinnaapput. Taakku-ali akisupput immallu iluani qaqtiguinnaq atorneqarsinnaallutik. Taamaattumik puttaqutaanerusut ilisarnaaserneqartarput, aalisarnermi atortut sumiinnerinik takutitsisunik.

Siunissamili aamma aalisarnermut atortunik nalunaaqutsiinerit allat atorneqarsinnaalissapput. Norgemi aalisarnermi atortut assersuutigalugu elektronisk-imik takuneqarsinnaasarpur, taamaalillutik kikkut tamarmik takusinnaallugu sumi aalisar-toqarnersoq suullu aalisarneqarnerisut (soorlu ningittakkat qassutit il.il. sumiinneri). Norgemi aamma nalunaaqutsersuutit nutaat ineriartortinneqarput (PingMe) aalisartut namminneerlutik qassutaarsiutitik nassaarisinnaanngorlugit. PingMe pillugu paasissutissat amerlanerusut uaniipput <https://www.osac.no/english>.

Nalunaaqutsersuinissamut aqqissuussinermut ilanngullugu aamma qassutit atornikut imaluunniit salinnikut utertinnerisigut aningaasanik akilerneqartarnissaq periarfissaavoq.

Suliassat aalajangersimasut

- > Aalisartut kattuffiik oqaloqateqarneq elektronik atorlugu nalunaaqutsersuinermit najoqqutassat pillugit (polyestertags, AIS- imaluunniit GPS atorlugu nalunaaqutsersuineq).
- > Aalisarnermi atortut nalunaaqutsersornissaannut najoqqutassiorneq.
- > Aalisarnermi atortut nutaaliaasumik elektronik atorlugu sumiissusersiorneqarsinnaalernerannik misissuineq (assersuutigalugu Norgemiut PingMe)
- > Elektronik atorlugu nalunaaqutsersuutit taavalu aalisarnermi atortunik app-ikkut nalunaarutiginninnerup ataatsimoortinneqarsinnaanerat.

Akornutaasinnaasut

- > Nalunaaqutsersuutit atorumaneqanngissinnaapput, aalisartut ataasiakkaat malinnaaffigineqalersinnaassammata. Aalisartorlu nalunaaqutsersuutini pisinermigut aningaasartuuteqarnerulissaaq.

Aningaasartuutit

Iliuuseqarnerup kingunerissavaa aalisartut nalunaaqutsersuutiniq elektronik-inik pisinermikkut aningaasartuuteqarnerat. Taakkua saniatigut iliuuseqarnikkut aningaasartortoqarnerusaaq aalisartut kattuffiik ataatsimeeqateqarnernut, najoqqutassiornernut paasititsiniaanernullu aningaasartuutiniq.

14. Aalisarnermi atortut avatangiisinut akitsuuserneqarnerat

Iliuuseqarnermi anguniagaq

Aalisarnermi atortut avatangiisinut akitsuusernissaat, taamaalillunilu qassutit atorunnaartut qaqtilluunniit utertinnissaat kajumigineqarnerulerniassamat.

Nassuiaat

Aalisarnermut atortut amerlanerit nunanit allanit eqqunneqarput taamaat tumillu akitsuuserivikkooqqaartarlutik. Tassa imaappoq aalisarnermi atortut amerlanerit tunngaviatigut qaavatigut akitsuuserneqarsinnaapput, taakkulu aningaasat qassutaarsiutinik qalluinerlut atoqqiinerullu atorneqarsinnaapput. Islandimi aalisarnermi atortunik atoqqiisoqarsinnaanngornikuuvoq, atortullu kiilumut 1,3 kr. akileraaruserneqarnikuullutik (assersuutigalugu qassutit).

Islandimi aalisartut periarfissaqarput akileraarummik akiliinginnissaminut, atoqqiinerlut aningaasaateqarfimmu ilanngunnermikkut ukiumut aningaasanik aalajangersimasunik akiliisarlutik. Atoqqiinerlut aningaasaateqarfiup suliniutit aalisarnermi atortunik atoqqiisnaanermut iluaqutaasunik aningaasaliisarpoq, tassani ilaallutik qassutaarsiutinik pii-aaneq.

Suliassat aalajangersimasut

- > Avatangiisinut akitsuutit pillugit nalunaarusiorneq.
- > Avatangiisinut akitsuutitut atatillugu allaffissorneq atortitsinerlu.

Akornutaasinnaasut

- > Avatangiisinut akitsuutip ajornartorsiutitaraa periutsip eqqunnissaanut atortinnissaanullu allaffissorneq annertussamat. Tassunga pissutaavoq ilaatigut aalisarnermi atortut illoqarfinnut nunaqarfinnullu eqqussorneqar tarnerat siammaqqagami.
- > Taamaaliornikkut atornearluisoqarsinnaavoq, tassami aalisarnermi atortut atorneqarfissaasa saniatigut naleqaler tussaammata, taamaalillutillu qassutit.

15. Aalisarnermut atortunik utertitsisarneq

Iliuseqarnermi anguniagaq

Aalisakkanut qassutit atorunnaakkat ingerlaavartumik passuneqartarnerisa pitsanngorsarnissaannut, ilanngullugu pingaartumik aalisarnermut qassutitik aalisartut namminneerlutik katersisarnerannut eqqortumillu igitsisarnerannut tungatil-lugu, avatangiisinut akitsuummot tapiliullugu utertitsisarnermik aqqissuussinermik atuutsitsisoqalersinnaavoq. Utertitsinerup aalisakkanut qassutit ataasiakkaat naleqarnerulersissavai.

Utertitsinermi pissarsiassap annertussusaa, piginnittup aalisakkanut qassutit qaqqinniarlugit suliniuteqarusunnissaanut, kiisalu aalisakkanut qassutitik katatanik allanik nassarnissaanut, naammattumik annertussuseqassaaq, kisianni peqatigisaa-nik annertunerusumik tillinniarnissamut imaluunniit peqquser-saarnissamut aqqutissiuusilluni, utertitsinermi pissarsiassap annertoorsuussanngilaq. Utertitsinermi pissarsiassap annertussusaa nioqqutissap nalingata 10-20 %-anik annertussuseqarajuppoq. Aalisarnermut qassutit sinerissap qanittuani aalisarnermut atorneqartartunut akigitit assigiinngitsorujus-suupput aammalu assersuutigalugu nigartaasa suussusaa, angissusaaq il.il. apeqqutaalluni 100-1.000 koruunit missaanniissinnaallutik.

Taamaattumik aalisakkanut qassutit "iluitsut" ataasiakkaat nalingisa angissusaasalu paasiniarnissaa ajornakusoorsinnaavoq. Taamaattumik inassutigineqarpoq kg-mut (panerlutik oqimaassusaa) 10 koruunimik oqimaassusimik aallaaveqartumik utertitsisarnermut aqqissuussinermik suliaqartoqas-sasoq. Sinerissap qanittuani aalisarnermut atorneqartartut aalisakkanut qassutit 10 kg missaanni oqimaassuseqarajupput, tamatumaniilu utertitsinermi 100 koruunit pissarsiarineqassap-put.

Suliassat aalajangersimasut

- > Kg-mut 10 koruunilerlugu oqimaassusaa aallaavigalugu utertitsisarnermut aqqissuussineq (panerlutik oqimaassusaa).
- > Utertitsinermut aqqissuussinerup aquneqarnera atuutsinneqarneralu.
- > Aaqqiissutissamik sapinngisamik pitsaanerpaamik nassaarniarnissamut aalisarnermik inuussutissarsiuteqartunik qanimut oqaloqateqarneq.

Akornutaasinnaasut

- > Siunertaasut akerlianik periaaseq atonerlunneqarsinnaavoq. Aalisarnermut atortut nalingat annertunerulissaaq, taamaattumillu atortut tillinneqarsinnaanera aarlerinaateqarpoq. Akornutaasinnaasup taassuma akiorniarnissaanut aalisarnermut atortut nalunaaqutsertarnissaat pingaaruteqarpoq. Aalisarnermut atortunik nalunaaqutsiinermi piginnittuunerulernermilu taamaallaat nammineq aalisarnermut atortunik tunniussinnaaneq qulakkeerneqassaaq.

Utertitsisarnermut aqqissuussinerup atulersinnissaa atuut-sinneqarnissaalu allaffissornikkut oqimaassinnaavoq. Tamanna aqqissuussinerup allaffissornikkut aquneqarneranut, aalisakkanut qassutit passuneqannginneranni, misissorneqan-ginneranni il.il. aalisakkanut qassutitik tunniussinissamik qulakkeeriniarnermut immikkut aningaasartuuteqarnermik malitseqarsinnaavoq.

16. Aalisarnermi atortunik piginnittutut misiginerup annerulersinnissaa

Iliuseqarnermi anguniagaq

Aalisarnermi atortunik piginnittuermik misiginerup anner-tusarnissaa, taamaalilluni imaanut qimaannarneqartarnerat millisinniarlugu.

Nassuiaat

Aalisartut umiatsiaararsortut arlallit aalisakkanik suliffeqar-finnik isumaqatigiissuteqarput, taamaalillutik aalisarnerup aallartinnerani pisiniarfimmur (soorlu qalulerivimmur) qassuti-nik aalliinnarsinnaallutik. Pisiniarfiullu akiligassaq aalisakkanik suliffeqarfimmur ingerlateqqissavaa, suliffeqarfiullu akiata nalinganut tunisanit ilanngaatigiinnarlugu.

Periuseq tamanna tamanut iluarpoq, tassami aalisartoq aalisar-nerup aallartinnerani aalisalersinnaavoq nutaanik pisinissami-nut katerseqqaanngikkaluarluni. Taamaalillutik aamma suliffe-qarfiit qularnaassavaat aalisartut ingerlaannarlutik aalisaler-nissaat.

Taamatulli periuseqarnikkut atortut atornerqartut kiap piginerai ersernerluppoq. Aalisartup atortut atorpai, tunisinerminili akikinnerusumik tunisinermigut akilersuisarpoq, taamaalillunilu nammineq akilerlugu pisiarisimasuuguniuk immaqa piginerusu-tut misigisimassagaluarluni.

Qassutaarsernermi aningaasartuutit piviusut ersarissaraanni immaqa qassutaarsernerit ikilisinneqarsinnaassagaluarput. Iliuseqarnerup imaraa aalisarnermik ingerlatsisut oqaloqatigi-neqassasut qassutaarsernermi aningaasartuutit ersarissarni-arlugit. Assersuutigalugu pisussaaffilerneqarsinnaapput ator-tunik akilersuinermi akilersuinnginnermilu tunisat akiisa niki-ngassutaat takuneqarsinnaanngoqqullugit.

Suliassat aalajangersimasut

- > Aalisarnermik ingerlatsisut oqaloqatigalugit aalisartut qassutaarsernermikkut aningaasat annaasaat qanoq annertutiginersut ersarissarlugit.

Akornutaasinnaasut

Aalisarnermik ingerlatsisut aalisartullu akerliusinnaapput, taakkua isaanni aaqqiissuteqarnerat ingerlalluarami. Taamaat-tumik aningaasanik annaasaqarneq ersarissarneqarnerussaaq imaanngitsoq aalisartut annaasaqarnermut aningaasatigut akisussaatinneqassasut.

17. Ileqqunik allanngueq

Iliuseqarnermi anguniagaq

Aalisartut piniartullu ileqquminnik allanngortitsinissaannik kajumissarlugit, taamaalilluni atortut asimi qimaannarneqartartut pillugit akisussaassuseqarnerulersillugit.

Nassuiaat

Kalaallit Nunaat taama angitigitillugu piniarnermi atortut qimaannakkat katersornissaat akisoorujussuullunilu pisari-
usorujussuusaaq. Taamaattumik ileqqunik allanngueq pisariaqarpoq. Aalisarnermi piniarnermilu atortut qimaannakkat nunamiittut inuit ataasiakkaat taakkualu ileqquinut attuumasuteqakkajupput.

Nunami saliisoqallattaarneratigut atuisartut qaammaasaqarneruleriartussapput eqqaaginnarunnaarnissaannullu kaammattuutaassaaq. Aamma takuuk "namminneerlutik kajumissutsiminnik avatangiisinik saliisartut" (immikkoortoq 7.2.4).

Pinngortitami inuit pissuserinnerulernissaannut inuit attaveqatigiittarfii iluaqutaasimasut paasinarpoq. Suliniuteqarnikut imaluunniit inuit attaveqatigiittarfiini eqqartuiffissanik pilersitsinikkut, assersuutigalugu aalisartut piniartullu kattuffii, kommunit, illuaraatillit innuttaasullu sinnerisa isummaminik anitsivigisinnaasaannik.

Suliassat aalajangersimasut

- > Inuit attaveqatigiittarfiini suliniuteqarneq, aalisartut piniartullu ileqqunik allannguinissamut aqutissiuussisinnaasumik.

Akornutaasinnaasut

Pinaveersaartitsinerit sunniuteqanngitsoorsinnaapput, imaluunniit ajuissappat killormoortuanik kinguneqarsinnaapput. Assersuutigalugu pinaveersaartitsinissaq anguniarlugu saliisoqarpat, inuit isumaqalissapput allat saliinissamut akisussaasuusut.

Aningaasartuutit

Paasititsiniaanissamut aningaasartuuteqar toqassaaq.

18. Piniarnermi toqqorsivinnik nalunaaqutsersuineq

Iliuseqarnermi anguniagaq

Piniarnermi toqqorsiviit nalunaaqutsersorlugit paasiniarlugu sorliit akuersissutitaqannginnersut peertariaqartullu. Piginnitullu toqqorsivinnik atorunnaagaqaraangamik paaasarnissaannik kaammattorumallugit.

Nassuiaat

Piniarnermut atatillugu utaqqiisaasumik toqqorsiveqarneq inerteqqutaanngilaq, inatsillu malillugu nunaminertamik akuersissuteqanngikkaluarluni qaammatit marluk tikillugit atornerqarsinnaallutik. Toqqorsiviit atorunnaakkat nunami eqqakkanik pilersitsisarput – sinerissami nunallu timaani. Toqqorsiviit attaveqarfissamik illumillu nalunaaqutserneqarnissaannik piunasaqaateqarnikkut oqartussat paasisinnaalissavaat toqqorsiviit eqqagassartallit unioqqutitsilluni qimataanersut.

Attaveqarfissanut paasissutissat saniatigut toqqorsiviit, tammaarsimaffiit atorullu qimaannakkat ersarissunik ilisarnaateqartariaqarput (assersuutigalugu qalipaata atorlugu suna siunertaanersoq/atorlut suuneri). Pitsaanerpaassagaluarpoq atorlut qimaannakkat GPS-eqartuuppata, taava kommunit ilisimassagaluarpaat sumi atorlutunik qimaannakkanik peqarnersoq piarneqassanersullu.

Suliassat aalajangersimasut

- > Toqqorsiviit, tammaarsimaffiit il.il. piffissami sivisuumi qimanneqartut (ulloq attaveqarfissallu).
- > Atortut qaammatit marluk sinnerlugit qimaqqaneqarsimasut pillugit inatsisit atuuttut atortinneqarneri.

Akornutaasinnaasut

- > Piunasaqaammik atortitsisussanik piniarnermik nakkutilliisunik amigaateqarneq.

Aningaasartuutit

Iliuseqarneq piniarnermut nakkutilliisunut aningaasartuuteqarnerunermik kinguneqassaaq. Taassuma saniatigut nalunaaqutserneq nalunaaqutsersuinnissamullu tunngasunik allaffissornermut aningaasartuuteqartuqassaaq.

Sammasaq 4 Pinaveersaartitsiniarluni iliuuseqarnerit

19. Aalisarnermi atortut aamma aallaaniarnermut imassat aqerloqaaqqusaajunnaarnerat

Iliuuseqarnermi anguniagaq

Imaani nunamilu aalisarnermi atortunik aallaaniarnermilu imassanik qimatsinerup kingunerisaanik aqerlumik mingutsitsinerup annikillisinneqarnissaa.

Nassuiaat

Aqerloq tassaavoq aatsitassaq oqimaatsoq arrortinneqarsinnaanngitsoq, nerisariiaanili katersuuttar toq uumasunut, avatangiiisnut inunnullu ajoqutaasumik. Aqerloq ningittakkat qasutillu immap naqqaniitiniarlugit aalisarnermi atortuni assigiinngitsuni, kiisalu aallaasit amerlasuuini imassaanilu atornerqartarpoq.

Aalisarnermi atortut aamma aallaaniarnermut imassat aqerlunik akullit inerteqqutaalersinneqarsinnaapput. Aalisarnermi atortut aqerlunik akullit 2002-mi EU-mi inerteqqutaasimapput, aammalu EU-mi siunissami qanittumi aallaasit amerlasuinik aqerlunik akulinnik inerteqquteqalersitsinissaq naatsorsuutigineqarpoq. Tamatuma saniatigut 1996-imili Danmarkimi imassat amerlasuullit aqerlunik akullit inerteqqutaasimapput, aammalu 2023-mi atuutilersussamik aallaasit imassaannik aqerlunik akulinnik inerteqquteqalernissaq siunnerfigineqarpoq.

Nuna tamakkerlugu inerteqquteqalernissamut ukiut marluk atuutsitsilernissamut atornerqarsinnaapput, imaluunniit aalisarnermi atortunik nutaanik aallaaniarnermilu imassanik aqerlunik akulinnik tuniniaanissaq inerteqqutigineqalersinnaalluni.

Suliassat aalajangersimasut

- > Aalisarnermi atortuni nutaani aqerlumik inerteqquteqarnerup atuutsinnissaa.
- > Aallaaniarnermut imassanik aqerlunuk akulinnik tikisitsinissamut iner-teqquteqarnerup atuutsinneqarnissaa.
- > Aalisarnermi atortunik imaluunniit aallaaniarnermut imassanik tuniniaasartut atortunik aqerlunuk akulinnik tuniniaanersut nakkutigineqarnissaa.

Akornutaasinnaasut

- > Aalisarnermi atortunik aamma aallaaniarnermut imassanik aqerlunuk akulinnik inerteqquteqarnerup ajoqutaa aningaasaqarnermut tunngavoq, atortut allat akisunerugamik. Tamannalu pissutigerpiarlugu soqutigisaqartut allanik pisisariaqalersinnaanertik pissutigalugu akerliunissaat ilimagineqarsinnaavoq.

Aningaasartuutit

Iliuuseqarnek piniartunut, aalisartunut aalisarnermillu ingerlataqartunut aningaasartuuteqarnerunermik kinguneqassaaq. Illuatungaani nerisaqaqatigiinnermi uumasut aqerlumik akukinnerulerpata, piffissaq ungasissoq eqqarsaatigalugu inuit peqqissusiannut aalisarnermullu iluaqutaassaaq.

20. Ujarattanik aassinnaanngitsunik atorunnaarsitsiartuaarnissaq

Iliuuseqarnermi anguniagaq

Ujarattanik annaasaqarnerup kingunerisaanik pinngortitami plastikkimik mingutsitsinerup annikillisarneqarnissaa.

Nassuiaat

Plastikki pinngortitami nalinginnaasumik aajartorneq ajorami pinngortitamut avatangiisinullu mingutsitsisarpoq. Plastikki sequtsertarpoq nerisaqaqatigiinnermilu uumasuni katersuutarluni. Aqerlut qalliutaat kiisalu imassakut plastik-keqartaqarput.

Ujarattat plastikkimik sanaat ujarattanik aasinnaasunik taarserneqassapput. Tamanna piffissap atuutsitsiartuaarfiusup ukiunik marlunnik sivisussusilerneeratigut pissaaq.

Suliassat aalajangersimasut

- > Tuniniaasartut, imassanik amerlasuulinnik tuniniagaqartut ujarattanik plastikkimik tuniniaasarnerinik nakkutilliineq.

Akornutaasinnaasut

- > Ujarattanik plastikkimik atorunnaarsitsiartuaarnissaq annikinnerusumik aningaasartuuteqarfiusussaavoq, atortut aasinnaasut akisunerummata. Tamannarpiaq peqqutigalugu soqutigisaqartunit akerliusoqarnissaa naatsorsuutigineqarsinnaavoq.

Aningaasartuutit

Suliniut nunatsinni piniartut amerlanerusunik aningaasartuuteqarnerinik kinguneqartussaavoq. Illuatungaani nerisaqaqatigiinnermi uumasut aqerlumik akukinnerulerpata, piffissaq ungasissoq eqqarsaatigalugu inuit peqqissusiannut aalisarnermullu iluaqutaassaaq.

Sammasaq 5 Ilinniartitsineq paasissutissiinerlu

21. Nuna tamakkerlugu sissani saliisarnissaq pillugu paasititsiniaaneq

Iliuseqarnermi anguniagaq

Ukiut tamaasa pisartussamik nuna tamakkerlugu sissani saliisitsisalerneq.

Nassuiaat

Nuna tamakkerlugu sissani saliisitsinerit atorlugit aalisarnermi piniarnermilu atortut qimaannarneqartarnerisa kinguneri paasititsiniaassutigineqassapput sissanilu eqqakkanik katersinerni kajumissutsiminnik suliaqartut peqataatinneqassapput.

Paasissutissiinermi aqutigineqarsinnaapput aalisartut piniartullu peqatigiiffii, atuarfiit, taavalu atortunik pisiniarfiit. Paasissutissat tassaasinnaapput video-t sivikitsut, qupper-sakkat inuillu attaveqatigiittarfiinut ikkussuinerit.

Suliassat aalajangersimasut

- > Qassutaarsiutit piniarnermilu atortut qimaannakkat ajornartorsiutaanerat pillugu video(t).
- > Eqqakkanik katersisussanik kajumissutsiminnik suliaqartussanik pissarsiorluni video(t).
- > Plakatit, qppersagaaqqat qppersakkallu qassutaarsiutit piniarnermilu atortut qimaannakkat pillugit paasissutissanik imallit.
- > Kajumissutsiminnik suliaqartut ataqatigiissarlugit nuna tamakkerlugu qassutaarsiutinik allanillu igitassanik katersuineq.
- > Aalisarnermi piniarnermilu atortut annaasat qimaannakkallu pillugit inuit attaveqatigiittarfiini paasititsiniaaneq.
- > Kajumissutsiminnik suliaqartut pissaannik tunillugit (assersuutigalugu suliaqareernerme imeq/tamulugassat, tujuuluaq assigisaaluunniit).

Akornutaasinnaasut

- > Nunap anginerujussua.
- > Kajumissutsiminnik suliaqartunik amigaateqarneq.

Aningaasartuutit

Saliinissamut nittarsaassinermut immaqalu ataqatigiissaarnermut iliuuseqarneq aningaasartuutitaqassaaq. Kajumissutsiminnik suliaqartut sapinngisaq tamaat atornerisigut aningaasartuuteqarnaveersaartoqassaaq.

22. Facebook, Youtube aamma Pinngortitap Paarsisui aqutigalugit ingerlatitseqqittarneq

Iliuseqarnermi anguniagaq

Meeqqat inuusuttullu peqataatillugit pinngortitamilu eqqakkanik ajornartorsiuteqarneranik qaammaasaqartilerlugit.

Nassuiaat

Meeqqat inuusuttullu paasisaqarusuttuusarput ileqqunillu allannguisinnaassuseqartarlutik. Pingaartumik avatangiisinut tunngasunut, meeqqat inuusuttullu avatangiisinut innarliinngitsumik ileqqoqarnissamut ambassadør-iusinnaapput utoqqaanerusullu silattuallatsissinnaallugit.

Kisianni meeqqat inuusuttullu peqatipajaatik tusarnaarnerusarpaat taamaatumillu paasisutissat inuusuttoqataanninggaanneertariaqarput.

Youtube-mut ikkussisartut imaluunniit inuiunngikkaluartut nuannarineqarluartut, pinngortitamut eqqaanerup kingunerinik paasisutissiisassapput, tassani aamma qassutaarsiutit kingunerinut tunngasut. Taakkua inuit imaani eqqakkat pillugit qaamarsaasinnaapput imaluunniit nuna tamakkerlugu salinissanik aallartitsisuullutik.

Pinngortitap Paarsisui Inua pillugu piviususaar titaminngaaneersoq.

Suliassat aalajangersimasut

- > Youtube-mut ikkussisartunik nuannarineqartunik peqateqarneq, soorlu qassutunik katersuisussamik.
- > Aalisarnermi piniarnermilu atortut annaasat qimaannakkallu pillugit video meeqqanut naleqqussagaq (soorlu Pinngortitap Paarsisui).
- > Spil-inik ineriartortitsineq tablet-init smartphone-nilluunniit atorpeqarsinnaasunik (assersuutigalugu Ermup Inua Pinngortitap Paarsisuisa ilaat siuttoralugu).
- > Pinngortitap Paarsisui pillugit Quiz.

23. Inuussutissarsiornermik ilinniarfiit

Iliuseqarnermi anguniagaq

Imarsiornermik ilinniarfiit aalisarnermi atorlut annaasaqar-
tarnerup qimaannaasarnerullu annikillissinnissaanut peqataatil-
lugit.

Nassuiaat

Aalisarneq imarsiornerlu pillugit inuussutissarsiornermik ilinni-
arfinni aalisarnermi piniarnermilu atorlut qimaannarneqar-
tarnerisa kinguneri sammineqartassapput. Ilinniartitsiner-
mut iluaqutaasussanik ilinniartitsissutissanik suliaqartoqassaaq,
inuusuttullu ilinniartinneqassapput inuiaqatigiinnilu ambassa-
dør-inggussapput qassutaarsiutit annikillisarneqarnissaannik
suliniuteqarlutik.

Imaani qassutit qimaannarneqar-
tarnerisa kinguneri ilinniar-
tut paasissavaat, qanorlu imaani
avatangiisit sunnerneqarsinnaa-
nersut. Ilinniartinneqarnermikkut
atuartut uku paasissavaat:

- > Soq avatangiisit piujuaannartitsinerlu
inuussutissarsiorneranni pingaaruteqarner-
sut.
- > Inuussutissarsiorfii qanoq iliorsinnaanersut
siunissami aalisarnerup qularnaarneqarnissaan-
ut.
- > Imaani qassutaarserunik imaluunniit allanik
annaasaqarunik qanoq iliussanerlutik.

Suliassat aalajangersimasut

- > Imarsiornermik inuussutissarsiu-
tinik ilinniarfiit oqaloqatigalugit
(assersuutigalugu Imarsiornermik
Ilinniarfik) nungusaataann-
gitsumik aalisarneq piniarnerlu
pillugit ilinniarnernut tunngatillu-
gu.
- > Ilinniartitsissutissanik ineriartortitsineq
imarsiornermik ilinniarfinni atorneqarsinnaasunik.

Akornutaasinnaasut

- > Imarsiornermik ilinniarfinni aningaasat
piffissarlu killeqarput.

Aningaasartuutit

Ilinniartitsinerit ingerlanneqarneri
aningaasartuutitaqassap-
put.

24. World Ocean Day

Iliuuseqarnermi anguniagaq

FN-ip ullorititaa "World Ocean Day" (Nunarsuarimi immap ullua) atorluarlugu imaani eqqakkanik ajornartorsiuteqarneq paasisutissiissutigalugu.

Nassuiaat

World Ocean Day FN-ip ullorititaaraa ukiut tamaasa ulloq 8. juuni pisartoq. 1992-imili ullormi tassani assigiinngitsunik ingerlatsisoqartarpoq.

World Ocean Day-imut peqataaneq nuna tamakkerlugu qassutaarsutunik immamilu eqqakkanik ikilisaaniarnermut ilaatinneqarsinnaavoq nunallu allat immami eqqakkanik sammisaqartut assigalugit Kalaallit Nunaat peqataalissagaluarpoq.

Suliassat aalajangersimasut

- > **Kaffillerneq tungujortoq:** "Cafe tungujortoq" imaluunniit "kaffillerneq tungujortoq" ingerlanneqarsinnaapput, innuttaasut, soqutigisaqaqatigiit (aalisartut, aalisarnermik ingerlatsisut) aalajangiisartullu persuarsuunngitsumik naapisillugit – soorlu arlaata inaani katersortarfimmiluunniit. Kaffillernerit tungujortut siunertaat tassaavoq peqataasut assigiinngitsut aaqqiissutissanik ineriartortitsiffigalugu oqaloqatigiinnissaat. Kaffillernerit tungujortut filmiliorneqarsinnaapput misilittakkallu/oqaatigiumasat internetikkut takutinneqarsinnaallutik.
- > **Suliffissuaqarfinnut pulaarneq:** Aalisarnermik inuussutissarsiuteqarneq Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiutit pingaarnersaraat. World Ocean Day-imi suliffissuaqarfiit pulaarneqarsinnaapput taakkulu oqalut tuarissavaat assersuutigalugu FN-ip immat saligaatsuunissaannik anguniagaat qanoq nammineq iliuuseqarfiginerlugu. Taamaaliornikkut aamma aalisartut suliffeqarfissuillu oqaloqatigiissinnaapput.
- > **Ukiumi nutaaliorneq tungujortoq:** Nersornaasiisoqarsinnaavoq ukioq taanna "nutaaliorneq tungujortoq" pitsaanerpaaq toqqarlugu. Nersornaasiineq World Ocean Day-imi ingerlanneqarsinnaavoq.

Akornutaasinnaasut

- > Inuiaqatigiinnit tapersorsorneqannginnera.

Najoqqutat allattorsimaffiat

Allen R, Jarvis D, Sayer S, Mills C (2012) Entanglement of grey seals *Halichoerus grypus* at a haul out site in Cornwall, UK. *Mar Polut Bull* 64:2815-2819.

COWI (2019a) Kalaallit Nunaanni aalisarnermik inuussutisarsiuqeqarnermut takussutissiaq. Aalisarnermi piniarnermilu atorlut annaasat qimaannakkallu pillugit iliuusissatut pilersaarutit suliarineqarnerani tunuliaqutassatut allakkiaq. Nunalerinnermut, Imminut Pilersornermut, Nukissiutitut Avatangiisinullu Naalackersuisoqarfimmit suliarineqartoq.

COWI (2019b) Imarpiup avannaani nunami namminerimi Aalisarnermi piniarnermilu atorlut annaasat qimaannakkallu pillugit iliuusissatut pilersaarummik uteqqiineq. Aalisarnermi piniarnermilu atorlut annaasat qimaannakkallu pillugit iliuusissatut pilersaarummut tunuliaqutassatut allakkiaq. Namminersorlutik Oqartussanit suliarineqartoq.

COWI (2019c) Qassutit annaasat aamma piniarnermut aallaaniarnermullu atorlut qimaannakkat. Aalisarnermi piniarnermilu atorlut annaasat qimaannakkallu pillugit iliuusissatut pilersaarummut tunuliaqutassatut allakkiaq. Nunalerinnermut, Imminut Pilersornermut, Nukissiutitut Avatangiisinullu Naalackersuisoqarfimmit suliarineqartoq.

Naalackersuisut (2020) Plastikkimik atuinermik annikillisaanissamat suliniutitut tamakkiisunut pilersaarut. Nunalerinnermut, Imminut Pilersornermut, Nukissiutitut Avatangiisinullu Naalackersuisoqarfimmit suliarineqartoq.

KLIF aamma DN (2011). Kunnskap om marint søppel i Norge 2010. Silap Pis-susianut Mingutsitsinermullu Pisorta qarfiup & Pinngortitami Ingerlatsinermut Pisorta qarfiup nalunaarussiaat (TA-2753/2011).

Sancho, G., Puente, E., Bilbao, A., Gomez, E. & Arregi, L. (2003). Catch rates of monkfish (*Lophius* spp.) by lost tangle nets in the Cantabrian Sea (northern Spain). *Fisheries Research*, 64(2-3): 129-139.

Sustainable Fisheries Greenland (2020). Fishery Improvement Project – FIP. Sinerissap qanittuani qaleralinnut MSC tungaanut aqutissamat inassuteqaatit.

OSPAR Commission (2007). OSPAR pilot project on monitoring marine beach debris in OSPAR region. London biodiversity series.

**Nunalerinermut, Imminut Pilersornermut, Nukissiutinut Avatangiisinullu
Naalakkersuisoq**

Postboks 1015
3900 Nuuk
Oqa. + 299 345000